

LUNDS
UNIVERSITET

Gränslös Planering

En diskurs om samarbete över gränserna

Sara Andersson

Institutionen för kulturgeografi
och ekonomisk geografi
SGEL36

Vårterminen 2014
Handledare: Henrik Gutzon Larsen

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
FÖRORD.....	5
1 INLEDNING	6
1.1 Syfte och Frågeställning.....	7
1.2 Avgränsning	7
1.3 Tidigare forskning	8
1.4 Disposition	8
2 BAKGRUND.....	9
2.1 EU:s Strukturfondsprogram	9
2.2 Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak 2007-2013.....	10
2.2.1 En attraktiv gränsregion	11
3 TEORI OCH METOD	12
3.1 Diskursteori.....	12
3.1.1 Diskursiva ansatser – historia, filosofi och retoriskt redskap	13
3.1.2 Diskursen som ett redskap	14
3.1.3 Diskurs i Gränsöverskridande Samarbete	14
3.1.4 Ett specifikt sätt att tala och förstå världen utifrån	15
3.1.5 Politik och att rättfärdiga någonting genom diskurs	16
3.2 Rätt Sak på Rätt Plats.....	17
3.2.1 Fallstudie	18
3.2.2 En kvalitativ studie.....	19
3.2.3 Dokumentanalys.....	19
3.2.4 Intervju	20
3.2.5 Kritik av källor	23
4 ANALYS.....	24
4.1 Gränser – hinder eller potential	24
4.2 Strukturfondsprogram – att bygga broar	25
4.3 Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak.....	27
4.3.1 Fysiskt, Planeringsmässigt och Organisatoriskt Förbunden Region.....	28
4.3.2 Tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov	29
4.4 Kategoriseringar och dess resultat	33
5 SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER	37
6 KÄLLHÄNVISNING	40
6.1 Intervjuer	40

6.2	Skriftliga källor	40
7	BILAGA	43
7.1	Intervjufrågor.....	43

FIGURER

Figur 1. Geografiskt område för Interreg IV A ÖKS

Figur 2. Förutsättningarna för en samordnad planering

SAMMANFATTNING

Detta examensarbete är en studie av ett gränsöverskridande samarbete med utgångspunkt i EU:s strukturfondsprogram. Uppsatsen analyserar de definitioner och uppfattningar som ligger bakom aktuell integrerad form av samverkan för hållbar transport- och infrastruktursatsningar.

Genom att studera ett specifikt strukturfondsprogram, Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak, och analysera involverade aktörers definitioner, har uppsatsen resulterat i en jämförande ansats. Diskursteorin är det teoretiska ramverk som genomgående präglar uppsatsen och det är även via en diskursiv ansats som resultatet sedermera har jämförts och aktuella slutsatser kunnat dras.

Uppsatsen speglar inte enbart den diskurs som ligger bakom de olika aktörernas begreppsdefinitioner utan präglas även av de informella och formella förutsättningar och mål som valt fall går under. Detta är faktorer som har beaktats och integrerats i arbetet och som även är väsentliga för att en gemensam bild av ett samarbete innefattande flera aktörer och verksamheter inom olika länder ska kunna uppnås.

Slutsatsen som kan dras utav aktuellt arbete tyder på att kravet på en ökad samordnad samhällsplanering inte är helt oproblematiskt. Integrerad planering innebär större samverkan mellan flertalet aktörer och riskerar därav också att flertalet olika diskursen uppkommer inom samverkansprojekten.

Nyckelord: Strukturfondsprogram, Gränsöverskridande samarbete, Interreg, Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak (ÖKS), Diskursanalys

FÖRORD

Jag vill rikta ett specifikt tack till Tillväxtverket i Malmö för möjligheten att arbeta inom det Strukturfondsprogram som ligger till grund för aktuell uppsats. Jag vill därtill även tacka mina handledare på både Tillväxtverket och på Lunds Universitet för givande diskussioner och kommentarer. Slutligen vill jag även tacka samtliga informanter som tagit sig tid och ställt upp på intervjuer.

Lund 2014-05-30

Sara Andersson

1 INLEDNING

Sett ur ett globalt perspektiv har ett utökat samarbete mellan olika regioner, aktörer och över landsgränser idag fått en allt större betydelse för samhällsplaneringen.

Klimathoten har ökat mer än vad tidigare utvärderingar kunnat påvisa och de negativa effekterna på vår miljö fortsätter att stiga. Människor och miljö kommer tydligare drabbas av ännu fler extrema väderhändelser vilket FN:s klimatpanel (IPCC) påvisat i deras senaste rapport om klimatförändringarna. I takt med att hoten växer ökar också målen och kraven som ställs för att bromsa denna negativa utveckling (IPCC 2014). Från EU har det sammanställts ett antal mål och riktlinjer för att medlemsländerna ska uppnå en *”smart, hållbar tillväxt för alla”* (European Commission 2014). Därtill har Sverige flera egna miljömål och ambitionerna vilka är satta högt för att kunna nå visionen att *”Sverige ska ha en luft som är så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas”* (Naturvårdsverket 2012). År 2050 ska Sverige till exempel inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser och ska vara *”en ledande förebild för ett modernt samhälle som är miljöanpassat, byggt på förnybara resurser, och där en tillväxtvänlig politik kan bedrivas i samklang med jordens klimatvillkor”* (Regeringskansliet 2014).

För att fortsatt global temperaturhöjning ska förhindras måste utsläppen av växthusgaser kraftigt minskas (IPCC 2014). Detta ställer krav på samhällsplaneringen att arbeta för en utveckling som både tar hänsyn till klimathoten men också möter de behov som en mer globaliserad utvecklingsprocess kräver. För bland annat en utökad infrastrukturuppbyggnad, krävs en mer integrerad planering. En integrerad planering inbegriper emellertid flertalet aktörer, intressen och aktiviteter. *”Själva poängen med en integrerad eller samordnad planering är att få denna mångfald att röra sig i en gemensam riktning”* (Tornberg & Cars 2008:8). Om då var aktör agerar utifrån olika förutsättningar, hur kan det då garanteras att samtliga aktörer och processer, med spridda agendor och planeringssystem, sträva efter samma målbild? Samtidigt som kraven ökar på en mer integrerad planering ökar också betydelsen av att samtliga parter har en gemensam definition och syn på samverkan.

Som medlemsland i EU är även Sveriges framtidsvision att fortsatt utveckling ska ske allt mer sammanflätat med de andra medlemsstaterna (Holmberg & Knutsson 2008:4). *”För att Sverige ska nå de nationella miljömålen är ett fortsatt internationellt arbete nödvändigt”* (Ekonomifakta 2013). För att bilda en mer integrerad region syftar bland annat EU:s strukturfondsprogram till att identifiera medlemsnationers gemensamma hinder/problem och finna gränsöverskridande lösningar på dessa. Ett exempel på sådana problem är just miljöproblemen som tydligt sträcker sig över landsgränserna och fordrar gränsöverskridande lösningar (Oxford Research 2008:13). *”I dagens allt mer globaliserade värld suddas gränserna ut och hela världen blir en stor marknad med global konkurrens. Samtidigt har det lokala sammanhanget blivit allt viktigare”* (The Scandinavian Eight Million City 2013).

Strukturfondsprogrammen bygger på att olika aktörer från olika regioner ska samarbeta för en gemensam utveckling. Detta mål är dock inte helt lätt att uppnå. Hur får man flera aktörer, från olika länder, bakgrunder och med olika ambitioner, att sträva efter samma mål? Vad är det som säger att det som exempelvis står skrivet i ett projekt- och plandokument är det faktiska mål som alla aktörer vill uppnå? Integrerad planering, inkluderande gränsöverskridande samarbete, presenteras som en nödvändighet för att möta klimathoten och nå en hållbar utveckling. Men tänk om aktörerna inom samma

utvecklingsprocess definierar processen olika och därtill har olika mål och ambitioner och även olika förväntningar på resultatet av samarbetet. Detta gör de gränsöverskridande samarbetena – och projekten inom infrastruktur, miljö och transport – extra intressanta. Här finns tydliga formella mål och riktlinjer från nationella och internationella instanser men processerna involverar även många informella strategier, och önskar ge gehör till flera olika länder och egna visioner. Som Maarten A. Hajer beskriver behöver språket inte nödvändigtvis representera verkligheten. Språket ”*perspektiverar*” en verklighet snarare än att avspegla den. Vidare menar Hajer att varje definition av ett problem är unik och det är snarare ett ”*kommunikativt mirakel*” att aktörer förstår varandra (Hajer 1995:46). Kan det vara så att den utveckling som beskrivs som högst nödvändiga och relevant för en uppnå hållbar utveckling innefattar lika många definitioner som involverade aktörer? Och vad är förklaringen till att olika aktörer inom samma diskurs åsyftar olika innebörd? “*The political conflict is hidden in the question of what definition is given to the problem, which aspects of social reality are included and which are left undiscussed*” (Hajer 1995:43)

1.1 Syfte och Frågeställning

Denna uppsats ämnar diskutera begreppet *gränsöverskridande samarbete* ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Med utgångspunkt i det gränsöverskridande Europeiska strukturfondsprogrammet Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak (ÖKS), och med en specifik huvudinriktning på hållbar transport- och infrastruktursatsningar söker uppsatsen nå insikt i de olika definitioner och uppfattningar som ligger bakom denna integrerade form av samverkan.

Trots att formella mål och direktiv – så som miljömålen – ses som generella riktlinjer kan de i en plan- och arbetsprocess tolkas olika. Målet med det territoriella samarbetet kan exempelvis uppfattas olika för de olika aktörerna inom projektet och beroende på *vem* det är som skildrar begreppet kan begreppet också visa sig få olika innebörd.

Med utgångspunkt i de trafik- och infrastrukturprojekt EU:s strukturfondsprogram finansierar – för hållbar utveckling och lärande av varandra – är syftet med denna uppsats att undersöka om definitionen har samma innebörd för alla involverade aktörer och huruvida samtliga strävar efter samma mål. För att undersöka detta har följande fråga ställts:

- *Har begreppet ”gränsöverskridande samarbete” samma innebörd för alla aktörer och i alla led, eller skiljer sig aktörernas uppfattningar och skildringar åt?*

1.2 Avgränsning

Uppsatsens fokus ligger på territoriellt samarbete och för att ytterligare snäva in dess bredd behandlar studien enbart det EU-finansierade strukturfondsprogrammet Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak, vilket i följande text valts att benämnas ÖKS. För att koppla diskursen om gränsöverskridande samarbete, mellan de olika aktörerna, till mer generella miljömål och policys har studien gjort en ytterligare avgränsning, inom Interreg-programmet. Här behandlas följaktligen endast de samarbeten som går under hållbar transport- och infrastruktursystem. Hållbar transport innefattar egentligen en bredare kategori färdmedel (exempelvis även cykel- och gångtrafik) men då

Uppsatsen inte går djupare in på detta område utan snarare vill studera *en* företeelse genom *ett* specifikt fall har här valts ut tre specifika projekt inom hållbar transport. Olika kategorier inom hållbar transport ingår alltså inte i uppsatsens undersökningsfråga utan är snarare bara en del av metoden för att kunna besvara studiens frågeställning. Genom avgränsningen till de specifika fallen önskar uppsatsen finna och problematisera mer övergripande möjliga diskursskiljaktigheter som kan uppstå då många aktörer, inom och mellan olika länder, är inblandade. I och med studiens specifika fall finns redan en klar avgränsning både vad det gäller geografiskt- och tematiskt område. Uppsatsen syftar samtidigt till att, genom ämnets bredd, belysa en mer övergripande diskurs och situation som uppkommer i och med dagens allt mer globaliserade samhällsplanering. Andra arbeten för hållbar transport återfinns inom många initiativ i samhället, och på olika geografiska platser, men denna uppsats belyser endast de initiativ som aktuellt program inom vald fallstudie tillhandahållit.

Trots att aktuellt fall är knutet till ett specifikt geografiskt område, Öresund-Kattegatt-Skagerrak, tillåts det här representera ett skeende och en utvecklingsprocess som senare i uppsatsen utnyttjas till att belysa mer generella frågor om gränsöverskridande samarbeten.

1.3 Tidigare forskning

Tidigare studier har visat på att en mer integrerad planering är viktig för att möta de behov som ställs på samhället idag. Marinho Banjac (2012) beskriver exempelvis att territoriell samverkan är en förutsättning för europeisk integration och en mer sammanhållen region. Bengt Holmberg och Åsa Knutsson (2008) lyfter fram hållbar transportpolitik för att nå miljömålen och Patrik Torberg och Göran Cars (2008) knyter an dessa transport- och infrastruktursatsningar till en mer global planering. Torberg och Cars beskriver vidare hur dagens problem kräver större samverkan för att finna lösningar. Denna utvecklingsprocess integrerar många olika aktörer och verksamheter vilket kan innebära problem för att få alla involverade grupper att sträva efter samma utveckling, resultat och mål. Aktuell studie ämnar koppla tidigare forskning angående en mer integrerad planering med teorier som behandlar diskurs och diskursanalys. Genom att belysa några olika aktörers definitioner önskar studien tillföra och bidra med information som tidigare inte presenterats på det jämförande och analytiska vis som aktuell studie önskar bidra med.

1.4 Disposition

Följande studie innefattar totalt fem kapitel. Det första kapitlet, *Inledning*, ger en kortfattad beskrivning av bakomliggande fakta till ämnets relevans i ett större sammanhang. Kapitel två, *Bakgrund*, syftar till att beskriva relevant fakta och ge förståelse för uppsatsens ämne och syfte. Det tredje kapitlet, *Teori och metod*, behandlar vald teori och beskriver även de metoder som har valts ut att användas vid insamling av empirin. Teori och metod har i denna uppsats valts att presenteras i ett och samma kapitel då de ger relevans till varandra och är svåra att separera. Kapitel fyra, *Gränser – hinder eller potential*, presenterar empirin. Kapitel fem, *Avslutande reflektioner och slutsatser*, belyser de slutsatser som kan dras utifrån empirin som presenterats och gör även några jämförande reflektioner över materialet.

2 BAKGRUND

Nedan delges en beskrivning av det strukturfondsprogram som valts ut som fallstudie för aktuell uppsats. Detta med syfte att ge en övergripande bild av den samanhållningspolitik och de stödberättigade program som EU:s medlemsländer deltar i och samtidigt en djupare inblick i aktuell studies syfte. Kapitel fyra, *Gränser – hinder eller potential*, kommer vidare presentera de olika aktörerna inom valt fallstudie och strukturfondsprogram, samt deras definition av gränsöverskridande samarbete. Kapitel fyra ger således en djupare, mer detaljerad, redogörelse för valt fallstudieområde samt de projekt som programmet tillhandahåller och ämnar utifrån valt empiri svara på uppsatsens syfte och problemformulering.

2.1 EU:s Strukturfondsprogram

”EU:s medlemsländer har enats om en gemensam sammanhållningspolitik med syfte att minska skillnaderna mellan olika delar av EU och öka den ekonomiska och sociala samhörigheten. Enligt Lissabonstrategin ska Europa utvecklas till världens mest konkurrenskraftiga kunskaps ekonomi med hållbar tillväxt, god miljö och social sammanhållning. Detta ska uppnås, bland annat genom de satsningar som görs inom ramen för strukturfonderna” (Nutek 2008:50).

Under programperioden för 2007-2013 medverkar Sverige i totalt 22 strukturfondsprogram varav åtta går under målet att ”uppnå regional konkurrenskraft” och tretton under målet för ”ökat europeiskt territoriellt samarbete”, så kallade *Interregprogram* vilka genomförs i samverkan med, framförallt, andra medlemsländer. Utöver dem tillkommer Europeiska socialfondensprogrammet (Nutek 2008:1,50).

17 av Sveriges 21 län är i direkt relation till något gränsregionalt program vilka alla eftersträvar långsiktiga och strategiska investeringar (Nutek 2008:1,50). Både de regionala strukturfondsprogrammen och de territoriella samarbetsprogrammen är finansierade av Europeiska regionala utvecklingsfonden men kräver också nationell medfinansiering vilken utgör ungefär hälften av de totala kostnaderna (Tillväxtverket 2014).

Inom varje program finns programdokument vilka tagits fram av kommuner, landsting, samverkansorgan, statliga myndigheter, företag, universitet och högskolor med flera. Dessa dokument godkänns av EU-kommissionen och syftar till att redogöra för vilka prioriterade områden varje enskilt program eftersträvar, samt vilka mål och regler som önskas uppfyllas och följas. Dokumentet innehåller också information beträffande programmets genomförande och tillvägagångssätt. Programmen har vidare en förvaltande myndighet vilken avser kontrollera utförandeprocessen av programmet (Nutek 2008:50). För att uppfylla de mål och riktlinjer som beskrivs i programdokumenten krävs målinriktade insatser. Vad som definierats som prioriterade områden i programbeskrivningen ska i praktiken fungera som ett ramverk för vilken typ av insatser och projekt som ska genomföras inom programmet och kan därför användas för att specialisera de inriktningar på projekt som genomföras för att just kunna uppnå dessa mål (Interreg IV A ÖKS 2008:41).

2.2 Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak 2007-2013

Ett utav de gränsöverskridande strukturfondsprogrammen som går under målet för ökat europeiskt territoriellt samarbete har här valts ut för att studeras (InterReg 2014). Detta valdes ut då specifik inriktning på programmets innehåll, samt dess geografiska område, kändes aktuellt både i en bredare klimatdebatt men också för mig som studerar samhällsplanering i regionen. Programmet är Interreg IV A Öresund-Kattegatt-Skagerrak (ÖKS) och löper under perioden 2007-2013. Sammanlagt har de Interregprogram som Sverige deltar i, under gällande programperiod, gett stöd till 1100 projekt och omsatt cirka 10 miljarder kronor i bara EU-pengar, därtill tillkommer nationernas egna bidrag (European Commission 2008).

Även om programgeografier överlappar varandra innefattar de olika gränsregionala programmen specifika geografiska område. Interreg ÖKS är ett samarbete mellan Sverige, Danmark och Norge där stödberättigade områden, det vill säga kärnområden, har identifierats till; Skåne län, Hallands län, Västra Götalands län, Region Själland, Region Hovedstaden, Region Nordjylland, delar av Region Midtjylland, Östfold fylke, Akershus fylke, Oslo kommun, Vestfold fylke, Buskerud fylke, Telemark fylke, Aust-Agder fylke, Vest-Agder fylke. Programmets geografiska område illustreras i figur 1 nedan. Därtill inkluderas även ”angränsande” områden som stödberättigade men i de fall där dessa områden ingår i Interreg-projekt gäller att högst 20 % av fondens stöd går till de angränsade områdena. ÖKS-programmet är vidare uppdelat i två delområden: Kattegatt-Skagerrak (KASK) som markerats mörkblå i figuren nedan, och Öresundsregionen som markerats mellanblå.

Figur 1. Geografiskt område för Interreg IV A ÖKS. Källa: Oxford Research (2011)

Programmet, med angränsande områden, inrymmer dryga 11,6 miljoner invånare och området har haft en stabil befolkningsökning på 0,5 % per år. Väg och järnvägsförbindelserna knyter de olika länderna och områdena samman. Samtidigt som det går att se en mycket god tillgänglighet i programområdets täta kärnområden är tillgängligheten i de perifera områdena betydligt sämre (Interreg IV A ÖKS 2008:20,26).

Programdokumentet som tagits fram för Interreg IV A ÖKS har tagit hänsyn till samtliga tre länders olika styrdokument, vilka återfinns på regional nivå. I Sverige motsvarar dessa bland annat Regionala utvecklingsprogram (RUP) och Regionala tillväxtprogram (RTP). Även andra styrdokument ligger till grund för utformningen av programdokumentet och de mål och prioriteringar som dokumentet innefattar (*ibid.*:13).

2.2.1 En attraktiv gränsregion

För Interreg IV A ÖKS har en gemensam vision tagits fram genom att ta hänsyn till de två delprogrammets olika visioner. Den övergripande visionen har sammanfattats till: ”Öresund-Kattegatt-Skagerrak – ett attraktivt och konkurrenskraftigt område som kännetecknas av kunskapsbaserat samarbete och hållbar utveckling” (Interreg IV A ÖKS 2008:37). De bägge delområdena har olika förutsättningar för gränsöverskridande samarbete och utveckling men innebörden av visionen är den samma för bägge områdena; ”utveckling av en attraktiv gränsregion” (*ibid.*).

För att den övergripande visionen ska kunna uppnås innefattar programmet tre ledande program mål samt prioriterade områden vilka är nära förbundna till målen. De tre målen är:

1. Främja hållbar ekonomisk tillväxt
2. Binda samman regionerna
3. Främja vardagsintegration

(Interreg IV A ÖKS 2008:41).

Projekt som får stöd inom ÖKS-programmet måste gå under någon utav de tre program målen samt passa in under efterföljande prioriterade områden. En mängd olika kriterier ligger till grund för vilka projekt som är stödberättigade och det sker kontinuerliga mål- och uppföljningskontroller under projektperioden. Av relevans för alla territoriella samarbeten är även att de sker mellan aktörer på flera nivåer och över geografiska landsgränser (Interreg IV A ÖKS 2008:41). Genom avgränsningen i denna uppsats har enbart projekt som går under program mål två, *Binda samman regionerna*, valts ut att studeras och följande text kommer därav att fokuseras på de definitioner, mål och riktlinjer som valt program mål inbegriper.

3 TEORI OCH METOD

”It is by seeing the world through a particular theory that we can distance ourselves from some of our taken-for-granted understandings and subject our material to other questions than we would be able to do from an everyday perspective”
(Jørgensen & Phillips 2002:22).

Den teori som väljs för en samhällsvetenskaplig forskning, liksom denna studie, är av hög relevans då teorin utgör den grund som forskningen bygger på. Det är genom vald teori som studiens huvudsyfte förklaras och tolkas. Det är teorin som bidrar till det unika synsätt att se på ett visst fenomen utifrån och det angreppssätt som forskaren väljer att belysa sitt ämne genom (Bryman 2011:22). Begreppet *teori* har en mängd olika förklaringsätt men ska, utifrån vad som här nämnts, fungera som det perspektiv och ramverk var på vald frågeställning och syfte önskas förstås ifrån och det är därför också viktigt att teorin visar sig relevant för problemställningen (AKB 2008:9).

Följande kapitel redogör för den teori som valts ut att ligga till grund för denna studie. Kapitlet innefattar en begreppsdefinition och även en förklaringsmodell för teorins koppling till verkligheten och studiens valda fall, det vill säga sambandet mellan teori och praktik – studiens metod. Teoridelen utgår inte bara ifrån en teoretikers definition och påvisat användningsområde utan använder sig av flertalet källor och litterära dokument som behandlar utvald teori.

Då denna uppsats bygger på relationen mellan olikheter och likheter i diskursen om gränsöverskridande samarbete har den valda teorin fallit naturligt på *diskursanalys*. Hur en diskursiv ansats ska utformas och vad denna ska innehålla är inte helt självklart. Det förekommer ett antal olika förklaringsätt och synvinklar att behandla ansatsen utifrån. Därtill är det även svårt att klargöra när en diskurs börjar och när den slutar (Jørgensen & Phillips 2002:3-7). Även gränsen mellan teori och metod kan vara problematisk att urskilja i en diskursanalys då det ofta finns en nära koppling mellan dessa två delar (*ibid.*). För denna uppsats utgör den diskursiva ansatsen inte bara det centrala teoretiska ramverk som studien analyseras utifrån, utan även den filosofi, metod och teknik som uppsatsen är uppbyggd på. Diskursanalysen speglas alltså även i den undersökningsteknik och analysmetod som används i studien för att besvara vald frågeställning. Följande kapitel kommer därav även redogöra för dessa olika metoder.

3.1 Diskursteori

”Language profoundly shapes one’s view of the world and reality, instead of being only a neutral medium mirroring it” [...] “and meaning affect the outcomes” (Hajer & Versteeg 2005:176,177).

Vilket nämnts ovan tillkommer en mängd olika former, perspektiv, infallsvinklar och varianter vid valet att använda diskursteorin som analysätt. Denna uppsats redogör inte för alla de uppfattningar som diskursanalysen inrymmer men genom att belysa diskurs utifrån ett antal infallsvinklar önskas begreppet ändå förklaras för att vidare sättas i perspektiv till vald fallstudie.

Begreppet ”diskurs” innebär i sig själv en diskurs och betyder således att någonting är debatterat med utgångspunkt i viss kunskap. En generell, vedertagen, aspekt av diskursanalysen lägger tonvikt vid ”*hur olika versioner av världen, samhället, händelser och inre psykisk verklighet produceras i diskurser*” (Bryman 2011:474). Även om diskursanalysen omfattar många olika tillvägagångssätt med åtskilliga innehåll och analysformer så har de, vilket Potter och Wetherell noterar, en sak gemensamt; ”*nämligen förmågan att handskas med subtiliteterna i kvalitativa data*” (Denscombe 2009:396). Diskurs är en samling idéer som påverkar hur vi ser världen. Till skillnad från innehållsanalysen, som fokuserar på det direkt synliga i innehållet, möjliggör diskursanalysen en form för att undersöka nyanserna i data som studeras (*ibid.*). Denna karaktär hos diskursanalysen kan dock vara till modellens nackdel och har även blivit utsatt för kritik då undersökningsformen sätter stor tillit till forskarens insikter och intuition vid tolkning av data. Om en diskurs har inverkan på hur vi uppfattar och tolkar verkligheten påverkar detta även den forskning som bedrivs och forskarens intuitioner. För denna studie är möjligheten emellertid till uppsatsens fördel då studien syftar på insikt som kanske inte är synlig vid första anblick av exempelvis empiriska dokument utan kräver andra metoder. Forskare bör dock vara väl medveten om denna kritik och beakta detta under hela studiens gång för att information inte ska bli missvisande och anses ”oriktig”.

Trots diskursanalysens många sidor har dessa även mycket gemensamt och antagandet om språk och identitet kan ses som ansatsens utgångspunkt (Bryman 2011:474). Olikt andra kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder är språket, inom diskursanalysen, inte bara ett medel för att förstå verkligheten utan är det medel som ”*konstituerar eller producerar den sociala verkligheten*” (*ibid.*). Potter problematiserar detta antagande ytterligare genom att förklara att det inte finns någon direkt koppling mellan språket och verkligheten och att språket snarare omvandlar det reella/verkliga till någonting konstruerat. Detta betyder i sig att en förekomst först får en betydelse genom betraktarens ögon (Potter 1996:107).

3.1.1 Diskursiva ansatser – historia, filosofi och retoriskt redskap

Diskursanalysen har bland annat många influenser från Michel Foucault, fransk 1900-tals filosof, vars studier ofta diskuterar sambandet mellan ett visst sätt att tillämpa språket och maktförhållanden i samhället. Foucault var intresserad av ”maktens mikroperspektiv” och konsten att ”säga sanningen”. Som Foucault såg det var kunskap och makt betingade vilket gav sig uttryck i diskursen där människor styr sig själva och andra genom kunskapsproduktioner. Det var alltså, enligt Foucault, genom att använda diskursen som ett redskap som makt och styrning tog sig form och Foucault beskrev diskursen som någonting som existerade utanför människornas kontroll (Ritzer 2009:501,506). Enligt Foucault kom en viss diskurs om ett visst fenomen också att utgöra den syn och uppfattning vi bildar oss av fenomenet och representerar alltså en ram för att rättfärdiga makt (Bryman 2011:474). Som Foucault förklarar det är kunskap inte bara en reflektion av verkligheten, och genom kunskap – diskurs – berättigas någonting som rätt eller fel, sant eller falskt. Denna makt som Foucault talar om tillhör inte individen utan ska snarare ses som någonting som tar sig uttryck genom olika sociala former, som någonting produktivt och åtskilt i tiden. Vidare menar Foucault att institutioner snarare befäster en maktfördelning än att vara ”maktbärare” och beroende på vilken kunskap vi individer får från diskurser formas vi och bildar vår verklighetsuppfattning därutifrån (Jørgensen & Phillips 2002:13).

Även Jürgen Habermas teori om skillnaden mellan kommunikativt handlande och diskurs ses än idag som mycket betydelsefull för diskursanalysen. Habermas menade att kommunikativt handlande uppstår i vardagslivet medan diskurs beskrivs som: ”... *den kommunikationsform som har flyttats från erfarenhetens och handlingens kontexter och övertygar oss genom sin struktur: genom att det enda som är föremål för diskussion är de samordnade anspråk på giltighet hos påståenden, rekommendationer eller varningar; genom deltagare, teman och inlägg endast begränsas av målet att testa anspråken på giltighet i fråga; genom att ingen makt förutom det bättre argumentets utövas; och genom att det inte finns några andra motiv än den gemensamma jakten på sanningen*” (Ritzer 2009:242). Habermas uttalande går således att återfinna i många utav dagens förklaringsmodeller av diskurs.

3.1.2 *Diskursen som ett redskap*

Idag är diskursen som analysform allmänt spridd och används inte minst i samhällsvetenskaplig forskning. Som nämnts hämtar den moderna diskursteorin många influenser från exempelvis Foucaults teser men karaktäristiskt för den moderna diskursanalysen är att den avfärdar ett universella synsätt att se på världen och tanken om att det bara existerar *en* absolut sanning. Teorin härstammar emellertid från strukturalismen och poststrukturalismen, det vill säga att vår tillgång till verkligheten alltid sker genom språket (Jørgensen & Phillips 2002:7). Strukturalismen betonar att olika diskurser ser olika ut beroende på olikheter i den sociala världen och den tidiga strukturalismen menar att det redan existerar bestämda fack för alla diskurser och att deras innebörd redan är kategoriserad och fastställda. Senare strukturalism och framförallt poststrukturalismen kritiserar just denna syn på diskurs som någonting fast. Poststrukturalismen baseras på många antaganden inom den strukturalistiska grenen men går längre i antagandet att en diskurs varken är bestämd eller står fast. Tillvägagångssätt som närmar sig poststrukturalismen går mer åt synsättet att diskursen hela tiden är föränderlig genom kontakt med andra diskurser (*ibid.*).

Även om många menar att diskurs är föränderliga kämpar de, vissa mer än andra, efter att uppnå någon slags dominans av ett synsätt, den allmänna uppfattningen, det vill säga *hegemoni* (*ibid.*). ”*En diskurs är således inte bara ett neutralt redskap för att skapa eller förmedla mening. Människor vill också uppnå saker och ting då de talar eller skriver, och diskursanalysen är inriktad på de strategier som människor använder då de försöker uppnå olika syften*” (Bryman 2011:475). Som Hajer poängterar spelar det en väsentlig roll *hur* någonting framställs i diskurs. Först då blir innebörden relevant och intressant för *vissa* aktörer (Hajer 2005:299). Detta resonemang önskar följaktligen kommande uppsats belysa då definitionen av gränsöverskridande samarbete riskerar få olika innebörd för de olika aktörerna inom ett och samma samarbetsprojekt beroende på vem det är som definierar begreppet. Detta gör teorin intressant och väsentlig för vald studie och resultatet kan ses som relevant i en bredare samhällsutvecklingsprocess.

3.1.3 *Diskurs i Gränsöverskridande Samarbete*

Diskursanalysen innefattar många mycket breda och filosofiska aspekter men är även applicerbar på mer praktiska, småskaliga, fall vilket ges uttryck i denna uppsats där fokus ligger på ett specifikt fall och ett samhällsvetenskapligt diskussionsområde, nämligen territoriella samarbeten. Diskursanalysen i denna uppsats skiljer sig något från Foucaults *Diskurs* – vilken endast ser till en rådande diskurs i tid och rum – medan den analys som används i följande uppsats ser flera diskurser som parallellt existerande och

är av en mer poststrukturalistisk karaktär. Detta angreppssätt möjliggör för olika sociala regler och värderingar att stå i konflikt till varandra och tillåter den sociala världen att kämpa för att rättfärdiga en viss diskurs som den dominerande, det vill säga uppnå *hegemoni*. Diskursanalysen bygger på att vår tillgång till verkligheten alltid sker genom språket, och genom att studera olika aktörers diskurs om *gränsöverskridande samarbete* ämnar uppsatsen belysa möjliga olikheter eller likheter i synen på ”verkligheten” inom valt studieområde. Med diskursteorin som grund syftar studien utreda om det kan finnas eventuella meningsskiljaktigheter i innebörden av begreppet *gränsöverskridande samarbete* och ämnar därför inte lägga värdering vid någon betydelse av begrepp som anses vara mer signifikant än någon annan betydelse.

Då mycket tyder på att samhällets utveckling i många avseenden borde bygga på en mer integrerad samhällsplanering, inte minst inom infrastruktur och transportsystem, är det viktigt att aktörer inom samma samhällsområde tolkar ett händelseförlopp, och i detta fall utvecklingsprocess, likadant. Detta gör valet av diskursanalys relevant för följande studie då möjliga skiljaktigheter i begreppsdefinitionen kan leda till skilda mål och diskursanalys intresserar sig för just det som ska ses som det skilda. Teorin och undersökningsmetoden möjliggör även ett tillvägagångssätt som öppnar upp för användandet av många olika former och varianter av informationsinsamling. Tillsammans önskas dessa resultera i en bredare förståelse av det studerade ämnet än om endast en begränsad modell hade valts att användas (Jørgensen & Phillips 2002:4). Denna möjlighet passar bra in på aktuell studie som genom att samla in information från olika källor syftar till att komma närmare en förståelse om relevansen av gränsöverskridande samarbete för de olika aktörerna.

3.1.4 Ett specifikt sätt att tala och förstå världen utifrån

Den teoretiska infallsvinkeln i aktuell uppsats kommer till stor del att grundas på Jørgensen och Phillips diskussion av diskursanalys vilka redan nämnts ovan. Deras resonemang anses gångbara i en bred social- och kulturell kontext och kan därför ses som relevant i en samhällsvetenskaplig forskning som denna.

Jørgensen och Phillips beskriver *diskursen* som någonting som får olika innebörd i olika sammanhang. Diskursen är ett specifikt sätt att tala om och förstå världen utifrån. En diskurs bidrar alltså till en aspekt av världen. De menar att språket är konstruerat kring olika områden i det sociala livet och genom diskursanalysen analyseras dessa mönster. Vidare menar de att: ”*discourse analysis is not just one approach, but a series of interdisciplinary approaches that can be used to explore many different social domains in many different types of studies*” (Jørgensen & Phillips 2002:1). Vilket nämnts tidigare åsyftar de här att diskursanalys inte handlar om *ett* rätt tillvägagångssätt utan ansatsen rymmer snarare flera olika perspektiv och synsätt, vilket lämpar sig väl på denna studie. Jørgensen och Phillips lyfter i sin text fram tre olika tillvägagångssätt inom diskursanalysen vilka alla speglar synen att: ”*our way of talking do not neutrally reflect our world, identities and social relations, but, rather, play an active role in creating and changing them*” (*ibid.*:1). De tre infallsvinklarna är: *diskursiv kamp*, *kritisk diskursanalys* och *diskursiv psykologi*. Då denna uppsats inte fokuserar på endas en variant beskrivs de olika metoderna inte ingående. Jørgensen och Phillips använder diskursanalys som ett ramverk för att analysera en företeelse eller ett antagande och denna *teknik* och sätt att se på ett fenomen har i aktuell uppsats betraktats utifrån fallet *gränsöverskridande samarbete* (*ibid.*:6,7).

Vidare belyser Jørgensen och Phillips vissa specifika likheter och premisser som diskursanalyser innefattar vilket nedan har sammanfattats i fyra områden:

- Uppfattningen av ett fenomen ger sig mening via olika kategorier av verkligheten och är inte bara reflektioner av verkligheten "där ute".
- Kunskap bygger på historiska och kulturella aspekter och våra uppfattningar skulle därför också kunna vara annorlunda samt är föränderliga över tid.
- Sociala processer konstruerar människans sätt att förstå världen och vår bild av vad som är sant och falskt.
- Olika synsätt leder även till olika sätt att handla. Det vill säga: det finns en länk mellan kunskap och socialt handlande (Jørgensen & Phillips 2002:5,6).

3.1.5 Politik och att rättfärdiga någonting genom diskurs

Diskursanalysen handlar även om det underförstådda. Vilket nämnts tidigare krävs det därav att forskaren har vissa förkunskaper och bakgrundsantaganden för att i sitt material hitta det studien söker och komplettera sitt material med. Detta kännetecknar främst den *kritiska diskursanalysen* vilken intresseras av de bakomliggande faktorer som finns i diskurser och där vissa personers intressen starkare lyser igenom än andras. "Detta tillvägagångssätt utforskar i praktiken hur makten i samhället uppnås genom diskurser och hur detta är tydligt i visa texter" (Descombe 2009:395). I denna uppsats har det varit till stor hjälp att jag redan tidigare varit insatt i det fallstudieområde som valts då jag gjort praktik på Tillväxtverket (förvaltandemyndighet för Interreg IV A ÖKS) och har därav fått en förståelse för de betydelser som data innefattar på ett djupare vis än om jag inte redan varit insatt i ämnet. Diskursanalysen lägger vidare stort fokus på politik och makt, och hur en konflikt av olika intressen tar sig form genom diskursen och hur hegemoni därav önskar uppnås. Detta perspektiv har visat sig intressant i aktuell uppsats då målstrukturer inom de gränsöverskridande samarbetena till stor del handlar om politik och förordningar och många olika viljor som ska få gehör genom samverkan.

Denna uppsats är vidare influerad av Maarten A. Hajers definition av diskurser och främst av det Hajer definierar som "story-lines". Story-lines är produkter av olika kategoriseringar av diskurser. Dock menar Hajer att varje individs "story" är unik och definitionen story-lines måste därför vara en öppen problemformulering så att alla dess tankar ryms (Hajer 2005:301). Anledningen att just denna teknik och form valts ut att beskåda fallet genom är att den möjliggör en kategorisering av den empiri som studeras och erbjuder ett tydligt sätt att visualisera olika aktörers definition av samarbetet. Trots att det finns gemensamma definitioner som används för att uppnå samma mål har var aktör olika motiv vilka lättare går att delge genom att kategorisera definitioner i story-lines. Genom att identifiera vissa gemensamma nämnare i de olika diskurserna går det dessutom lättare att finna likheter och skillnader i diskursen.

3.2 Rätt Sak på Rätt Plats

Vilket framgått av föregående avsnitt är teori och metod nära sammanflätade vid en diskursiv ansats som denna uppsats. De teoretiska infallsvinklar som beskrivits ovan kommer därav speglas i de metoder och material som använts i denna studie vilka följande avsnitt syftar till att presentera. Genom de val av undersökningsmaterial som gjorts önskas uppsatsens syfte och frågeställning besvaras och följande avsnitt ämnar även redogöra för vilken relevans valt material har för undersökningens resultat.

Studien bygger på kvalitativa undersökningsmetoder och tillvägagångssätt som inkluderar både sekundär och primär data för att åstadkomma en djupgående granskning och få en bred förståelse för det utvalda ämnet. Fördelen med att i denna uppsats använda en metodkombination, triangulering, är att fallet kan studeras utifrån flera olika perspektiv samtidigt. Metoden önskar följaktligen bidra till en jämförande och kompletterande studie där alla metodtekniker belyser fallet ur olika vinklar (Denscombe 2009:184). Denna forskning är dock inte en triangulering som jämför olika kvalitativ och kvantitativ data utan använder istället två kvalitativa tillvägagångssätt – intervju och dokumentanalys – vilka önskar fungera som kompletterande och jämförande mot varandra. ”Forskarens uppgift är att göra kopplingar” (*ibid.*: 374). Baserat på de tolkningar, mönster, samband och jämförelser som identifierats i det empiriska materialet har därpå vissa generella slutsatser kunnat konkluderas. Uppsatsen är en fallstudie och genom valt fall syftar studien finna möjliga definitionsskillnader i begreppet *gränsöverskridande samarbete*. För att visualisera dessa möjliga skiljaktigheter på ett tydligt sätt har olika definitioner som identifierats, utifrån det material som studerats, valts att kategoriseras i det som Hajer kallar *story-lines*.

Det tolkningsperspektiv som används i denna uppsats är, i motsats till den naturvetenskapliga och positivistiska, av samhällsvetenskaplig karaktär. När den naturvetenskapliga ansatsen vill pröva teorier och generera resultat som kan formulera och utveckla lagar syftar många samhällsvetenskapliga ansatser att återge det särskilda hos människor och fånga den subjektiva innebörden av social handling samt vinna förståelse för människornas tolkning av sin omgivning. Forskarens roll i en samhällsvetenskaplig forskning bygger på att skaffa sig denna information om människornas idéer, perspektiv samt deras tolkningar av den sociala världen (Bryman 2011:30,32,35). Det resultat som går att se från de metoder som valts i denna uppsats bygger dels på tolkningar och förkunskaper men även på beteenden från deltagande aktörer. Detta är faktorer som är föränderliga och följaktligen inte absoluta sanningar. Aktuell analys önskar nå en förståelse för de involverade aktörernas synsätt vilket även motiverar valet av en samhällsvetenskaplig ansats i uppsatsen. Med hjälp av teorin kommer fallet studeras genom en specifik föreställning och visst ramverk. Uppsatsen ses därav som teorikonsumerande snarare än teoriprovande eller teoribildande. Vidare tillåter detta förhållningssätt en undersökning som kan revideras och berikas under studiens gång, allt eftersom mer kunskap tillkommer, vilket ytterligare stärker studiens metodval då uppsatsen bygger på olika kunskapskällor vilka bidrar och kompletterar varandra.

Dataanalysen kan sedermera liknas vid en *Innehållsanalys* men då denna studie inte så strikt följer den logiska procedur som innehållsanalysen eftersträvar har valet gjorts att inte använda denna metodform rakt av. Likväl kommer denna analys, precis som innehållsanalysen, inkludera vissa kategoriseringar av studerat material, det vill säga det som i denna studie utgör de olika *story-lines*. Empirin har alltså först analyserats för att kunna brytas ner i mindre enheter för att sedermera utarbeta relevanta kategorier för

analys av data (Denscombe 2009:306). Denscombe beskriver vissa fördelar med innehållsanalysen och kategorisering av data vilket visat sig vara användbara verktyg för aktuell studie. Analysformen innehåller ”*vissa ledtrådar till ett djupare rotat och eventuellt oavsiktligt budskap som faktiskt kommuniceras*” (ibid.: 308). Tekniken har även en förmåga att möjliggöra en ”kvantifiering” av innehållet vilket också lämpar sig väl i denna studie som ämnar göra vissa jämförelser av empiriskt material.

3.2.1 Fallstudie

”*An intensive analysis of an individual unit (as a person or community) stressing developmental factors in relation to environment*” (Flyvbjerg 2011:301).

Fallstudien kan ses som en forskningsdesign vilken är lämpad för ”*de undersökningar då 'fallet' av egen kraft utgör fokus för intresset*” (Bryman 2011:74). Även inom fallstudien används många olika begreppsdefinitioner men en generell uppfattning är att fallstudien syftar belysa unika drag hos ett specifikt fall och dess styrka är dess djup; detaljrikedom, förståelse för sammanhang/process samt dess fullständighet. Fallstudie som strategi syftar till att belysa någonting mer generellt genom en studie av det mer enskilda valda fallet. Tanken är att studien ska nå kunskaper som inte hade gått att nå vid studie av ett större antal enheter (Flyvbjerg 2011:314). Denscombe beskriver fallstudien som ett tillvägagångssätt där ett fall exempelvis väljs ut som studieobjekt för att resultatet önskas belysa en mer generell förekomst; eller utifrån särskilda kriterier som exempelvis att fallet ska likna andra fall (Denscombe 2009:62-64).

Denna uppsats är en fallstudie baserad på det territoriella Interreg-programmet ÖKS vilket valts ut för att belysa den diskurs och utvecklingsideologi som existerar hos de involverade aktörerna. Resultatet önskar belysa en bredare och mer generell utveckling i en större kontext om diskurser och det är inte studiens primära syfte att vara generaliserbar. Vad fallstudier ofta kritiserar för är just dess bristande förmåga att generera i resultat som går att dra generella slutsatser ifrån. Uppsatsens valda fall om gränsöverskridande samarbeten med fokus på hållbar transport är i sig unik men den kan även ses som ett exempel i en större kontext då denna typ av utveckling är önskvärd i många plandokument, både nationellt och internationellt. Detta öppnar därmed upp för möjligheten att överföra resultaten till andra liknande situationer och territoriella utvecklingsprocesser. Liknande planerings- och samhällsutveckling går alltså att finna på andra platser vilket gör studien relevant även i en bredare kontext. För att nå ett resultat som går att överföra på andra situationer och kan bidra till att illustrera och jämföra problematiken inom diskurser och därtill belysa betydelsen av att uppnå *hegemoni*, det vill säga den *dominerande begreppsuppfattningen*, passar vald teori för specifikt fall bra. Fallet kommer att tolkas genom teorin och resultatet syftar till att belysa en verklighetsbaserad samhällsutveckling vilken omfattar en bred diskurs och utvecklingsprocess.

Det Interreg-program som valts ut i fallstudien binds samman genom både nationella och internationella klimatmål. Övergripande mål är att minska den negativa klimatpåverkan och precis som luft rör sig över landsgränser är klimatförändringarna globala företeelser. Infrastruktur och transportplaneringen är därav ett utav de områden där en integrerad, gränsöverskridande, planering är av stor betydelse. Genom Sveriges medlemskap i Europa sker allt mer planering med ett större internationellt inflytande och inkluderar fler gränsöverskridande samarbeten. Aktuell fallstudie belyser dessa samarbeten utifrån ett flernivåperspektiv. Därtill förklaras valet av specifikt fall i aktuell uppsats av det ökande antalet integrerade samhällsutveckling och territoriella

samarbeten för hållbar transport. Genom att studera fallet från olika infallsvinklar har olika diskursiva ansatser belysts och resultatet ”kategoriserats” i olika story-lines.

3.2.2 *En kvalitativ studie*

I och med valet av kvalitativ data i undersökningsmetoderna önskas materialet tolkas och analyseras utifrån ett mer narrativt synsätt med förankringar i verkligheten. ”Kvalitativa studier bygger på en forskningsstrategi där tonvikten oftare ligger på ord än på kvantifiering vid insamling och analys av data. En kvalitativ forskningsstrategi är induktiv, tolkande och konstruktionistisk till sin art” (Bryman 2008:340). Som nämns här är relationen mellan teori och forskning inom den kvalitativa metoden av *induktiv* synvinkel, det vill säga begrepp, hypoteser och teori utvecklas av det empiriska materialet och är ett resultat av forskningen. Detta står i kontrast till den kvantitativa analysformen, och ett *deduktivt* synsätt, som är mer inriktad på att mäta och finna beräkningsbart innehåll och där teorin styr forskningen (*ibid.*:40,340).

Genom diskursteorin som används i denna studie önskar uppsatsen belysa de olika *verkligheter* som diskurs inom gränsöverskridande samarbete kan innebära. Diskursanalysen fokuserar på samtal och mening, vilket stämmer bra överens med kvalitativa tillvägagångssätt för datainsamling, men står i rak motsats till kvantitativa metoder vilka ses som styrande och ger därvid inget utrymme för själva samtalet. Kvantitativ data kan i många avseenden vara mycket väsentligt och användbart men då denna uppsats önska vinna en mer djupgående, narrativ, förklaring på det studerade ämnet passar den kvalitativa undersökningstekniken som valts bättre. För att utföra denna kvalitativa studie, det vill säga de metoder som används för att samla in det empiriska materialet, har ett antal olika metoder och källor valts ut att användas. Som nämnts tidigare baseras det sekundära materialet på litteraturstudier och det primära materialet är material från fem intervjuer vilka jag personligen utfört och analyserat.

Ett kvalitativt tillvägagångssätt passar även bra för småskalig forskning så som denna då materialet ger en rikhaltig och detaljerad insikt vilket hade kunnat vara svårt och mycket tidskrävande att bearbeta vid större undersökningar. Denna metod underlättar dessutom identifiering av mer än en giltig förklaring vilket stämmer överens med studiens syfte som inte ämnar resultera i *en* sann och riktig förklaring utan snarare vill belysa ett fenomen och många olika bakomliggande förklaringar (Denscombe 2009:398).

3.2.3 *Dokumentanalys*

Det empiriska material som analysen bygger på baseras till stor del på studier av litterära källor. Detta material önskar komplettera och berika undersökningen genom att dels tillföra den bakgrundsinformation om valt fallstudieområde som krävs samt delge de diskurser som går att finna i fallstudiens mål- och projektdokument, men också för att jämföra och kontrollera validiteten i de olika materialen. Validiteten i empirin är av stor relevans och det är forskarens uppgift att kontrollera att studien använder sig av tillförlitliga källor. För att på bästa sätt säkerställa detta har de textdokument som använts i denna studie innefattat både externa dokument – så som dokument skrivna av konsultföretag och andra offentliga dokument skrivna av aktörer som inte har någon direkt koppling till strukturfondsprogrammen och kan därav anses vara objektiva – samt interna dokument skrivna av bland annat programansvariga inom programmet. De

interna dokumenten har främst använts för att delge rent faktabaserad text om studieområdet vilket de visat sig bäst representera.

För att fastställa och kontrollera validiteten i val av skriftliga källor har vidare urvalet grundats på Denscombes kriterier för tillförlitliga källor, vilket all vald empiri i denna uppsats ansetts uppfylla. Denscombes kriterier bygger på fyra kategoriseringar som ett dokument måste uppfylla för att anses tillförlitligt, dessa är: *Autenticiteten* – är dokumentet äkta och ursprungligt? *Trovärdigheten* – är innehållet riktigt? *Representativiteten* – är dokumentet typiskt för sitt slag? Samt *Innebörden* – är innebörden tydlig och entydig? (Denscombe 2009:301).

3.2.4 Intervju

Den skilda karaktären på olika aktörers beskrivning av gränsöverskridande samarbete bildar olika perspektiv som skildrar hur olika aktörer ser på samma process. Olika aktörer, på olika nivåer i programmet, har därför intervjuats för att få just deras syn på gränsregionalt samarbete vilket är intressant för studiens syfte och problemformulering. Kvalitativ intervju valdes som metod för att nå information och insikt som kvantitativa källor, som exempelvis textanalys, inte hade kunnat bistå med. Tillvägagångssättet har därtill erbjudit direktkontakt med involverade aktörer vilken bidragit till värdefull information som kan ses som *privilegerad information* (Denscombe 2009:233).

Intervju som forskningsmetod innefattar en mängd olika tillvägagångssätt och ställningstaganden. Redan innan intervjun är det viktigt att intervjuaren valt och satt sig in i ett tillvägagångssätt som sedan används genomgående i intervjun. För denna studie erbjöd intervju som undersökningsform både en relativt enkel modell, då ingen avancerad utrustning krävdes, och nämnd värdefull direktkontakt med berörda aktörer. De dokument som finns angående studiers valda områden är dock ofta kategoriserade i olika kategorier med färdigformulerade frågeställningar. Detta förfarandesätt riskerar lätt att inte ge utrymme för personliga uppfattningar och utsagor. Då denna studie syftar på insikt i människors åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter passar intervjumetoden mycket bra. De fakta som önskats insamlas hade varit svåra att skaffa på annat sätt (Denscombe 2009:232).

Urval

Intervjuanalysen bygger på fem intervjuer och studiens avgränsning till specifikt fall och undersökningsområde har legat till grund för valet av respondenter. Respondenterna är utvalda genom icke-sannolikhetsurval, vilket innebär medvetna val då dessa aktörer ansetts kunna bidra med någonting specifikt. Härigenom har erhållits en unik inblick då en särskild position eller befattning kunnat bidra med information som andra aktörer inte hade. Aktuell information hade följaktligen inte heller gått att läsa sig till (Denscombe 2009:251). För att nå insikt i den diskurs som studien önskar undersöka var det av hög relevans att valet av respondenter beaktade att dessa kunde besvara de frågor som valts ut och därtill ge en tillfredsställande syn på aktuellt samarbete. Studien syftar till att nå insikt i berörda aktörers syn på gränsöverskridande samarbete och med detta som grund valdes att genomföra intervjuer med följande respondenter:

- Projektkonsulent på sekretariatet ÖKS, Öresundskommittén
- Handläggare för ÖKS-programmet, förvaltandemyndighet, Tillväxtverket,
- Projektledare från tre olika projekt som går under valt fallstudieområde vilka beskrivs nedan.

Projektledare A arbetar med ett projekt som genomförs i Öresundsregionen. Projektet ämnar göra öresundsregionen grönare genom att skapa mer miljövänliga transportlösningar. Projektet beskriver den ökande pendling och godstransport som sker i regionen som problematisk då transporterna leder till ökade utsläpp av växthusgaser. För att komma tillrätta med dessa problem beskrivs det i projektrapporten vara nödvändigt att samarbeta över gränserna.

Projektledare B driver ett projekt som ämnar skapa en marknad för avgasfria bilar och bussar i regioner och kommuner inom Öresund-Kattegatt-Skagerrak-området. Visionen är att vara drivande och att påskynda den hållbara utvecklingen inom klimat, energi och transport sektorn. I projektbeskrivningen framställs områdenas problem inom trafik och infrastruktur vara av gränsöverskridande karaktär och kräver därav också gränsöverskridande lösningar.

Den tredje projektledaren, Projektledare C, som valts ut för intervju i aktuell studie driver ett projekt som har till avsikt att binda samman de Skandinaviska länderna via utveckling av höghastighetståg. Genom väl utvecklad infrastruktur beskriver projektdokumentet att pendling i framtiden kommer att kunna ske på ett smidigare och mer miljövänligt sätt. Projektets geografiska område sträcker sig från Oslo, via Göteborg, till Malmö, vidare ner till Köpenhamn och beräknas näst intill halvera den nuvarande restiden.

I aktuell uppsats har valet gjorts att benämna de olika aktörerna enligt; *Projektkonsulent, Handläggare, Projektledare A, B och C.*

Genomförande Av Intervju

Intervjutekniken som använts i denna studie är en semistrukturerad intervju och inom denna ram valdes personintervjuer. Den semistrukturerade intervjun kännetecknas av ett antal redan förberedda frågor och ämnen som ska diskuteras under intervjuens gång. I motsats till den strukturerade intervjun är den semistrukturerade öppen för ett mer flexibelt samtal där ämnenas ordningsföljd kan ändras under intervjuens gång och respondenten tillåts utveckla sina resonemang fritt (Denscombe 2009:234). Detta tillvägagångssätt möjliggör även för intervjuaren att ställa följdfrågor och intervjun som metodform kan därvid liknas vid en vanlig konversation. Dock förväntas intervjuaren besitta mer information än vad en konversation oftast associeras med och då intervjuerna i denna studie genomfördes hade jag som intervjuare goda bakgrundskunskaper inom området (*ibid.*).

Intervjuerna bestod av tre ganska vida frågor med ett antal underrubriker och hållpunkter för mig som intervjuare att förhålla mig till. Frågorna användes som påminnelse under intervjuens gång och som stöd för att inte tappa den röda tråden. Då jag ville nå aktörernas individuella perspektiv fick respondenterna svara på frågan om *deras* upplevda syn på gränsöverskridande samarbete både innan och under sitt deltagande. Vidare ställdes frågor som syftade till att belysa huruvida deras syn hade förändrats och hur diskursen inom deras verksamhetsområde förts mellan olika medarbetare. Intervjuernas frågeställningar går vidare att se i Bilaga 1.

Då jag, under perioden januari till mars, gjort min praktik på Tillväxtverket, förvaltande myndighet för det strukturfondsprogram som denna studie undersöker, var det viktigt att innan intervjuernas genomförande presentera mig själv och min position som ”neutral forskare”. Det vill säga tydligt klargöra att arbetet inte var på uppdrag utav

Tillväxtverket. Detta för att minska eventuell inverkan på undersökningsresultatet. Som forskare är det viktigt att vara medveten om att intervjuarens personliga identitet spelar en stor roll för hur mycket information människor är villiga att delge och hur uppriktiga de är i sin kommunikation. För att minimera intervjuar-effekten, det vill säga så lite som möjligt påverka respondenternas skildringar, höll jag mig så neutral som möjligt under genomförande av intervjuerna (Denscombe 2009:245).

För att senare kunna hantera det material jag samlat in från intervjuerna spelade jag in samtliga intervjuer. Som forskare är det även här viktigt att vara medveten om de hämningar denna informationsupptagning kan innebära men inte i något av fallen upplevde jag att respondenten blev återhållsam på grund av inspelningen. Bandinspelningarna möjliggjorde en bättre återberättelse av vad som faktiskt sades under intervjun då det kan vara svårt att hinna anteckna allt som sägs. Därtill kan det även uppfattas som hämmande för respondenten om intervjuaren konstant för anteckningar under samtalet (Denscombe 2009:259).

Dataanalys Vid Intervju

Intervju som tillvägagångssätt innebär att forskaren får mycket data att analysera och ta ställning till. Forskaren måste därför selektivt välja den data som sedermera presenteras vilket gör att viss information prioriterats framför annan (Denscombe 2009:260). Då jag använde bandinspelning vid intervjuerna var transkriberingen en stor och tidskrävande del av processen. I och med studiens syfte och problemformulering visste jag dock vilken information jag ville få ut av intervjuerna och valde därav att inte transkribera intervjuerna genom att ordagrant avlyssna inspelningarna och nedteckna allt som sagts. Snarare valde jag att på ett mer selektivt och mindre tidskrävande sätt plocka ut de delar av intervjun som ansågs väsentliga att nedteckna och för att sedermera ha som underlag i min empiriska analys. Denna tolkningsform av intervjun är vanligt förekommande då forskaren söker efter specifika drag i en intervju, så som särskilda ord eller uttryck, en underförstådd betydelse eller åsikt. Att använda intervju som undersökningsform går ofta ut på att man söker visa på innebörder eller meningsstrukturer som ligger bortom det mer uppenbara och direkt observerbara innehållet i en text. Detta var också anledningen till valet av intervju för denna studie. Vidare bör tolkningen av erhållen information kontextualiseras, det vill säga sättas in ett sammanhang, och behandlas i perspektiv och relation till andra fakta som sedermera önskas generera i besvarande av forskningsfrågan (*ibid.*:255).

Validering Och Reliabilitet

Kritik som framförts mot intervju som forskningsmetod är att erhållen information är svår att kontrollera och verifiera. Det finns tyvärr dock inte någon metod som fullständigt kan kontrollera validiteten i dessa data men genom vissa metoder går det ändå att granska trovärdigheten i informationen. Triangulering är en sådan metod, vilken också använts i aktuell uppsats (Denscombe 2009:265). Genom att jämföra de data som erhållits genom intervju, med data från dokumentanalys önskas resultaten inte bara bli kompletterande utan också fungera som kontrollerande mot varandra.

Data som erhålls via intervju har även kritiserats för att vara *för personlig* (Denscombe 2009:268). I denna studie och diskursanalys är det däremot just det personliga som blir till studiens fördel och styrka. Intervju som metod möjliggör en direktkontakt med involverade aktörer vilket i denna studie varit av hög relevans då uppsatsen syftar till att nå respondenternas egna erfarenheter och definitioner. De respondenter som valts ut kan därtill anses representativa för vald frågeformulering då dessa ansetts bäst kunna besvara frågorna som studien velat ge svar på.

3.2.5 Kritik av källor

Kvalitativ forskning beskylls ofta för att vara opålitlig och det blir därför viktigt för forskaren som använder sig av denna metod att verifiera sina resultat. *”Forskaren måste på något sätt visa att hans eller hennes resultat är ”riktiga”; annars finns det ingen anledning för någon att sätta tilltro till dem. Utan verifiering skulle forskningen sakna trovärdighet”* (Denscombe 2009:378). Trovärdigheten är i sig avgörande för all forskning och i denna studie har trovärdigheten kontrollerats genom tillämpning av *tillförlitliga källor*, vilket beskrivits tidigare i uppsatsen. Genom att vidare kontrastera dessa datakällor mot varandra har validitet och tillförlitlighet säkerställts (*ibid.*:378, 380). Ytterligare ett sätt att mäta tillförlitlighet kan tillämpas genom att kontrollera källornas generaliserbarhet. Då denna studie delvis bygger på kvalitativ intervju är detta varken något krav eller behov som vidare uppmärksammas. Detta då studien söker respondenternas individuella definitioner och har inte som syfte att spegla en bredare allmänhet.

4 ANALYS

4.1 Gränser – hinder eller potential

”En diskurs är [...] inte bara ett neutralt redskap för att skapa eller förmedla mening. Människor vill också uppnå saker och ting då de talar eller skriver, och diskursanalysen är inriktad på de strategier som människor använder då de försöker uppnå olika syften” (Bryman 2011:475). Ett begrepp kan ha olika innebörd för olika människor och det är också detta antagande som föranlett aktuell analys av olikheter vad gäller definitionen av begreppet samarbete inom samhällsutvecklingsprojekt som Interreg ÖKS. Följande kapitel presenterar den empiri som uppsatsen bygger på och här redovisas därtill resultat och slutsatser av utförda intervjuer. Empirin ligger vidare till grund för sammanställning av story-lines och konklusioner har formats utifrån dessa. De definitioner av samverkan som följande kapitel belyser är hämtade från dokumentanalysen vilket inkluderar dokument från EU-kommissionen och Interreg ÖKS:s programbeskrivning, samt refererar till definitionen som går att finna för *Delmål två* ”sammanhängande och hållbar transport- och infrastruktursystem” i programdokumentet för Interreg ÖKS. Dessa definitioner jämförs med de definitioner som gått att utläsa från genomförda intervjuer med nämnda involverade aktörer. Nedan refereras även till kompletterande litteratur som rör ämnet. Avsikten är här att beskriva vad dessa styrdokument lyfter fram som relevanta element med gränsregionalt samarbete samt vilka mål och visioner som önskas uppfyllas i projekt som finansieras av EU-medel. Identifierade definitioner av det gränsöverskridande samarbetet har jämförts med annan empiri samt material från intervjuer och utifrån detta material har ett antal story-lines kunnat formuleras. Delslutsatser har därvid identifierats under kapitlets gång och dessa ligger senare till grund för vidare reflektioner och slutsatser i kapitel fem. Då ett antal story-lines har myntats under arbetets gång har jag här valt att sammanställa dessa i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Story-lines i Interreg-samarbetet

Ökad tillväxt och sysselsättning
Utjämnade skillnader mellan medlemsländer emellan för en sammanbunden union
Enkelt i vardagen
Lösning på ett problem kräver territoriell samverkan
Ger arbetet en ny dimension
Fordrar regionalt/lokalt mervärde.
Helhetsorienterad syn på utveckling i området (där den samlade kompetensen utnyttjas för att bidra till en konkurrenskraftig ekonomi och väl fungerande kommunikation i regionen)
Problem kräver gränsöverskridande samarbete för att möta de behov som ställs och uppnå en hållbar utveckling inom regionerna
Olika definitioner riskerar resultera i olika utbyten

4.2 Strukturfondsprogram – att bygga broar

I aktuella plandokument för gränsöverskridande samarbeten framgår att dessa ska främja samverkan mellan landsgränser och regioner – för utveckling och lärande av varandra (Nutek 2008:1). Genom program för gränsregional samverkan syftar regionerna till att nå tillväxt och ökad sysselsättning. Programmen ska underlätta för utbyten av erfarenheter och öppna upp/möjliggöra för nätverk att knyta bredare kontakter mellan olika regioner och aktörer. Grundtanken, definierad av EU-kommissionen, är att länderna genom samarbete ska finna gemensamma lösningar på gemensamma samhällspolitiska problem. Därav ämnas även regionala visioner och prioriteringar få stort gehör och utrymme i europeisk politik (Nutek 2008:26). Vidare beskrivs EU:s mer långsiktiga mål med gränsöverskridande samarbete syfta till att befintliga skillnader mellan medlemsländer ska jämnas ut och genom samarbeten skapa konvergens länder emellan (Banjac 2012:43-52). EU-kommissionen har sammanställt tre aspekter/delmål för samarbetet vilka programmen önskas uppnå. De tre aspekterna, vilka förklaras nedan, är breda mål men önskas därmed också inrymma flera tillvägagångssätt för att uppnå och generera följande resultat;

- *Gemensamt utbyte*, eller delande, kan förstås genom utbyte av exempelvis kunskap, infrastruktur och annan tillgång som underlättar ett socialt nätverk och bidrar till en mer integrerad region.
- *Integration* handlar om att genom samarbeten öppna upp och underlätta för människor och organisationer att röra sig över gränser.
- *Förbättrad livskvalitet* syftar till att minska den negativa miljöpåverkan och att effektivisera rörligheten för EU:s befolkning (Banjac 2012:52).

Det går här att finna vissa tydliga huvuddrag av önskat resultat som de gränsöverskridande samarbetarna ska generera. Kommissionens definition av gränsöverskridande samarbete lägger stor vikt vid samarbetenas förmåga att jämma ut skillnader länder och regioner emellan och ambitionen att unionen, genom bland annat territoriellt samarbete, ska bli en enad, sammanhållen region definieras som ett väsentligt mål. *“The main aim of cross border cooperation is to reduce the negative effects of borders as administrative, legal and physical barriers, tackle common problems and exploit untapped potential. Through joint management of programmes and projects, mutual trust and understanding are strengthened and the cooperation process is enhanced”* (European Commission 2014).

Utifrån generella definitioner och aspekter som går att finna i plandokument för strukturfondsprogrammen överlag går det att identifiera vissa meningsstrukturer. Nedan har dessa sammanställts till två relativt breda story-lines för att rymma många sammanflätade aspekter;

- Ökad tillväxt och sysselsättning
- Utjämma skillnader mellan medlemsländer emellan för en sammanbunden union

I kontrast till de generella definitionerna vilka EU-kommissionens delger anser Projektledare A, att gränsöverskridande samarbeten främst är *”en krydda som gör arbetet extra roligt”* (Intervju ett). Projektledaren anser sig heller inte kunna se något direkt mervärde med att projektet ska ske över landsgränser. *”Det är inte nere på projektnivå som gränsöverskridande samarbete blir ett stort waw”* (*ibid.*). Snarare finns det stora skillnader mellan exempelvis provinsen och huvudstaden, samt universitetens och företagens sätt att tänka som är nog så väsentliga hinder och det är inte just det

faktum att arbetet sker gränsöverskridande som ger projektet relevans, enligt Projektledaren. Projektledaren menar snarare att: ”... hur man fungerar påverkar mer än om man är svensk eller dansk. Gränsöverskridande samarbeten handlar mer om att nöta in en vana att arbeta över gränserna och strukturfondsprogrammen är ett sätt att få ekonomisk finansiering för projekt man vill genomföra” (Intervju ett). Denna definition skiljer sig klart från de generella plandokumentet och ambitionerna med strukturfondsprogrammen och följande kontrasterande story-line är därför väsentlig att lyfta fram;

- Enkom en krydda i vardagen

Även om det enligt Projektledare A inte går att se några direkta mervärden i gränsöverskridande samarbeten nämns dock under intervjun med vederbörande flera exempel där det genom gränsöverskridande samarbete går att se hur samarbeten resulterar i lärande av varandra. Exempelvis nämns hur det, inom transport- och infrastruktursatsningar för klimatsmarta lösningar, går att se hur länder kan dra nytta av varandra. Men trots detta hävdar projektledaren att ”*projektpartners tänker på ett projekt i första hand och inte som ett gränsöverskridande projekt*” (Intervju ett).

I motsats till hur Projektledare A definierar gränsöverskridande samarbete menar intervjuad Projektkonsulent, vid sekretariatet för Interreg ÖKS, att grundtanken med gränsöverskridande samarbete ligger i att en fråga inte ska gå att lösas i endast ett land utan kräver ett samarbete över gränserna för att finna lösning på problemet. ”*Annars finns det ingen anledning att projekten ska få medel för det. Det måste gå att bevisa att “problemet” bättre löses tillsammans*” (Intervju två). Det är också detta kriterium som ligger till grund för att projekt ska få finansiellt stöd från EU:s strukturfondsprogram och kan därför ses som en bredare definition av flera aktörer vilket sammanställts nedan i ytterligare en story-line;

- Lösning på ett problem kräver territoriell samverkan

Vidare menar Projektkonsulent att: ”*Det går dock att utläsa att olika aktörer ser på samverkan olika. Projekten anger sig uppleva språk och kulturskillnader vilket kan resultera i att var projektdeltagare kör sitt eget “race” när de upptäcker dessa hinder. Men de flesta upplever ändå att det ger en extra dimension till arbetet och dessa mervärden ser olika ut beroende på vilken position man har i projektet*” (Intervju två). Likt denna förklaring men med en lite annorlunda synvinkel på diskussionen tror intervjuad Handläggare att ”*arbetsformen kan ge nya infallsvinklar på det man jobbar med till vardags. Det kan ge en ny inblick i nya system och sätt att arbeta på. Man kan lära av varandra och deras sätt att göra affärer på*” (Intervju tre). Denna definition stämmer till viss del in på de andra aktörernas definitioner men är inte vad de ansett vara av primärt syfte. En ny story-line som lyfter dessa aspekter kan ändå vara relevant då framförallt Handläggarens definition ger relevans till uppsatsens problemformulering;

- Ger arbetet en ny dimension

4.3 Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak

Vilket nämnts ovan har Interreg-programmen som generellt mål att identifiera gemensamma hinder/problem i programmets regioner och finna gränsöverskridande lösningar på dessa. Samarbetena önskar därav gagna ökad integration mellan unionens territorium och ska skapa möjlighet till att samarbeta geografiskt över landgränserna. ”*Sammanhållningspolitiken stöder därmed [...] en balanserad och hållbar utveckling av unionens territorium på makroregional nivå och minskar genom det gränsöverskridande samarbetet och utbytet av bästa metoder de effekter som hindren för med sig. Det är en nationell prioritering att det finns ett samband mellan gemenskapens strategiska riktlinjer, de nationella strategierna och den regionala insats som medlen för europeiskt territoriellt samarbete används till*” (Interreg IV A ÖKS 2008:11-10). Att finna gemensamma lösningar på problem diskuteras av många aktörer och inom olika verksamheter i samhället. Tornberg och Cars beskriver det som högst relevant att identifiera möjliga barriärer i en integrerad trafik- och samhällsplanering för att undvika ineffektiva planlösningar. För detta krävs gemensamma strategier/målbilder och stabila planeringsförutsättningar (Tornberg & Cars 2008:52). Vidare definierar Tornberg och Cars problematiken bakom en samordnad trafik- och samhällsplanering som svårigheten att lyckas få alla aktörer och system att fungera ihop, det vill säga samverka mellan olika sektioner. Det är därför väldigt viktigt att både formella och informella planeringsförutsättningar inom trafik- och samhällsplanering klargörs (Tornberg & Cars 2008:52). Den begreppsdefinition som Interreg-programmet tillför diskussionen om samverkan överensstämmer med Tornberg och Cars syn på samhällsutveckling. Då deras syn även stämmer bra överens med den story-line som identifierats utifrån Interreg-programmets kriterier samt Projektkonsulentens definition kan dessa sammanfattas i en gemensam story-line; vilken återgetts ovan; ”*Lösning på ett problem kräver territoriell samverkan*”

Inom samma diskurs och likt den identifierade story-line som sammanställts hävdar Projektledare B att *geografi* och *gränser* är det mest naturliga att associera med gränsöverskridande samarbete. Vidare menar projektledaren att även om gränser definieras geografiskt, så som landsgränser, finns det dock även andra gränser och hinder i samverkan som kan vara nog så viktiga. Exempelvis kan det finnas stora skillnader inom och mellan näringslivet och organisationer som också kan övervinnas. Projektledare B menar vidare att definitionen av gränsöverskridande samarbeten framförallt blir tydlig inom miljöfrågor där det är omöjligt att arbeta på ”*sluten kammare*” (Intervju fyra). Detta stärker den senast nämnda story-line men tillför även definitionen ett förtydligande av geografiska aspekter som en självklar definition.

Två Sidor Av Samma Mynt

Kritik har framförts mot planering som sker i större samverkan. Synpunkter har bland annat framförts att problem bör lösas på plats och alltså inte genom storskaliga projekt med inblandning av aktörer som inte har någon direkt koppling till platsen. Interreg-satsningar för infrastruktur och mobilitet har vidare fått kritik för att inte gynna de mer perifera områdena utan bara se till kärnregionerna (Dahl 2014:41). Som ett svar på kritiken poängterar det specifika Interreg-program som valts ut för studie i aktuell uppsats att gränsregionalt arbete måste se till regionens styrkor och svagheter och utefter dessa lära och utvecklas av varandra (Interreg IV A ÖKS 2008:29). Det är alltså väsentligt att projekt gynnar den specifika regionen där projektet utförs vilket stämmer bra överens med den definition intervjuad Projektkonsulent beskrev som väsentlig med Interreg-programmet; ”*Poängen borde tydligare ligga i att projektet gynnar någonting för regionen. Det borde finnas ett större lokalt tänk med projekt som genomförs,*

exempelvis att någonting som bara rör oss här, som vattnet i Öresund. Projekten ska gynna oss just här och generera i någonting konkret för regionen. I vissa områden går det tydligare att se mervärden än i andra. Infrastruktursatsningar är ett perfekt exempel då spår och vägar kopplar samman länder emellan och därav direkt rör olika trafikmål och lagar” (Intervju två).

Uttalandet ovan liknar den diskussion som förts i föregående avsnitt om att det för aktuella gränsöverskridande projekt är tydligt att problem inte kan lösas på annat vis än via en större samverkan. Det som poängteras vara av primärt intresse skiljer sig dock en aning från tidigare nämnd story-line (Lösning på ett problem kräver territoriell samverkan) vilket är av relevans för studiens slutsatser som önskar identifiera vissa kontraster inom diskurser och mellan story-lines och kräver därför en egen story-line;

- Fordrar regionalt/lokalt mervärde.

4.3.1 Fysiskt, Planeringsmässigt och Organisatoriskt Förbunden Region

De projekt som valts inom aktuell fallstudie går, som tidigare nämnts, under delmål två, *Binda samman regionen*. Programdokumentet delger den syn programmet har på gränsöverskridande aktivitet och vilka projekt som ämnar gå under delmålet vilket definieras enligt: *”Projekt som har en strukturell eller institutionell inriktning där huvudsyftet är att binda samman organisationer och institutioner. Vidare kan detta prioriterade område omfatta större samarbetsprojekt inom miljö, planering, transport och infrastruktur. I enlighet med artikel 6 i förordning (EG) nr 1080/2006 ska det prioriterade området bland annat stödja kopplingar mellan stads- och landsbygdsområden, minska isoleringen genom bättre tillgång till transporter, informations- och kommunikationsnät och – tjänster” (Interreg IV A ÖKS 2008:41).*

Exempel som lyfts fram i programdokumentet på projekt som kan stödjas inom detta delmål beskrivs följaktligen som projekt vilka syftar till att utveckla:

- Informationssystem, produkter och tjänster till trafikanter och resenärer
- Trafiksäkrare och mer hållbar transportstruktur
- Samarbete mellan kommuner, landsting, myndigheter m.fl. kring samhällsplanering
- Aktiviteter inom begreppet ”mobility management”
- Miljöanpassat transportsystem för person- och godstransporter
- Regionalt sjösäkerhetssamarbete
- Gemensamma miljöplaner och/eller inventering av miljöstrategier
- Samverkan mellan sjukhus för att nyttja gemensamma resurser
- Gemensam gränsregional kulturplanering
- Samarbeten som stärker samspelet mellan stad och land

(Interreg IV A ÖKS 2008:45).

De gränsöverskridande samarbeten som går under prioriterat område två, definieras som gemensamma strategier mellan områdets olika delar för att uppnå en *”helhetsorienterad syn på utveckling”* (Interreg IV A ÖKS 2008:45). Dessa projekt önskas genom utvecklad integration nyttja en samlad kompetens och genom att binda samman regionerna vill programmet möjliggöra en smidig kommunikation för människor, företag och föreningar. Denna utveckling önskas sedermera bidra till en konkurrenskraftig ekonomi i regionerna. Programmet önskas vidare generera en

breddad arbetsmarknad med fler samarbetspartners (*ibid.*). Programdokumentet beskriver även gränsöverskridande samarbete som högst relevant för framtida utveckling av regionen och det går, enligt dokumentet, tydligt att se hur denna samarbetsform resulterar i mervärden för alla delområden. Exempelvis går det att generera stor vinst av projekt som syftar till att utveckla effektivare resurs- och kapacitetsutnyttjande medel. Innovativa lösningar önskas bidra till ett effektivt och långsiktigt hållbart nyttjande av naturresurser och kulturarv (*ibid.*:46).

Definitionen som går att utläsa av Interreg ÖKS poängterar det lokala starkare än vad tidigare diskurs kunnat urskilja. Den kan därför ses bidra med en ny synvinkel och därav också en ny story-line;

- Helhetsorienterad syn på utveckling i området (där den samlade kompetensen utnyttjas för att bidra till en konkurrenskraftig ekonomi och väl fungerande kommunikation i regionen)

I enighet med ovan nämnd diskussion, och vad som går att utläsa från projektdokumentet, poängterar Projektledare C att det är just själva processen, där ”*man hela tiden lär av varandra*”, som är de gränsöverskridande samarbetenas styrka. Även dynamiken, att hitta vägar och få alla att gå åt samma håll, definieras av projektledaren som samarbetets kraft. ”*Det är en enorm styrka när alla parter vill åt samma håll och det blir otroligt slagkraftigt när tre länder gör det ihop och strävar mot samma mål*” (Intervju fem). Vid intervju med Projektkonsulenten är det även denna definition av gränsöverskridande samarbete som projektkonsulenten tror att projektdeltagarna delar. Det vill säga: ”*ett tillfälle att lära av varandra, att få nya infallsvinklar och byta erfarenheter*” (Intervju två). Denna begreppsdefinition liknar den tidigare kategoriseringen och den story-line som identifierats utifrån bland annat vad Handläggarens definierat som högt väsentligt för gränsöverskridande samarbeten, nämligen att samverka; ”*Ger arbetet en ny dimension*” (Intervju tre). Den senare diskussionen, definierad av projektledaren och konsulenten, lägger emellertid starkt fokus på lärande och erfarenhetsutbyten men kan ändå inrymmas inom samma tema, ram och story-line som ovan nämnts, det vill säga ”*Ger arbetet en ny dimension*”.

4.3.2 *Tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov*

Miljöproblemen, vilka sträcker sig över nationsgränser, är utmärkande problem som kräver gränsöverskridande lösningar för en hållbar utveckling (Oxford Research 2008:13). Inom Interreg-programmet beskrivs hållbar utveckling som det generella kriterium hela programmet ska bygga på. Genom de projekt som programmet ger finansiellt stöd till ska en hållbar utveckling både eftersträvas och möjliggöras. Hållbar utveckling, som myntades i Brundtlandsrapporten, ska genomsyra alla programområden och kan därmed även ses som ett *horisontellt* kriterium. Det vill säga ett kriterium som ger relevans i alla programdelar och i hela genomförandet. Brundtlandsrapportens definition av hållbar utveckling är ”*en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov*” (Hägerhäll 1988:57). Definitionen inrymmer vidare bland annat förklaringen ”... *en process i ständig förändring inom vilken resursutnyttjande, investeringarnas inriktning, den teknologiska utvecklingens inriktning och institutionella förändringar sker i samklang med dagens såväl som morgondagens behov*” (Hägerhäll 1988:23). Det bör dock noteras att vissa åtgärder uppmärksammar kriteriet för hållbar utveckling men går

inte att likställas med det samma. Hur programmet medverkar till en hållbar utveckling ser olika ut i de olika nivåerna i genomförandeprocessen men också inom de olika prioriterade områdena och mellan de olika typerna av projekt.

Programdokumentet för Interreg ÖKS beskriver dagens klimathot som vida omfattande vilka måste beaktas inom alla program mål och i hela projektgenomförandet, i enighet med det horisontella mål som nämnts ovan. Växthusgasutsläppen är ett av de största globala miljöproblemen och starkt relaterade till transportsektorn vilket följaktligen direkt berör de projekt som går under delmål två; *en sammanbunden region*. Enligt programdokumentets beskrivning av miljörelaterade frågor går det tydligt att se goda förutsättningar i ÖKS-regionen, och inom programmets strategier, för en hållbar utveckling. Genom gränsöverskridande samarbete finns det god potential för hur delområdenas specifika styrkor och svagheter kan utvecklas och förbättras, inom målen för hållbar utveckling. Framförallt genom åtgärder inom vägtrafiken förklaras utsläppen kunna minskas och den negativa miljöpåverkan avta (Interreg IV A ÖKS 2008:17,28,29). Samarbetena ska vara långsiktigt hållbara och regionens utveckling måste ske genom att ta hänsyn till framtida klimatförändringar och förhindra ytterligare negativ klimatpåverkan vilket även definieras av många andra aktörer som en relevant utveckling. En integrerad planering definieras därvid som det absolut nödvändiga för dagens- och kommande planeringsstrategier för att nå en hållbar utveckling. Andersson *et. al* konstaterar exempelvis att: *”Infrastrukturens omfattning och geografiska utsträckning ger den viktigaste förutsättningen för utvecklingen av regionens befolkning, näringsliv, kultur och sociala förhållanden”* (Andersson *et. al* 2010:11). För att komma tillrätta med de problem vi står inför med en ökande globalisering och negativa klimateffekter ämnar projekt som går under delmål för *”ett sammanhängande och hållbar transport- och infrastruktursystem”* möta de behov som ställs utan att minska rörligheten och samtidigt uppnå en hållbar utveckling inom regionerna (Interreg IV A ÖKS 2008:37). Likaså beskriver trafikverket hur klimatförändringar och andra negativa konsekvenser för stadsmiljön som trafiken medför måste åtgärdas. Det påtalas att trafik- och samhällsplaneringen måste börja planera för en bilsnål samhällsutveckling och förutsättningar måste skapas för alternativa transporter (Trafikverket 2012). Detta är aspekter som samtliga tre projekt, vilka valts att studeras i aktuell uppsats, syftar utveckla och uppnå. Denna diskussion liknar den som tidigare framförts av Projektkonsumenten och EU-kommissionen och poängterar kravet på att en lösning endast kan ske genom territoriell samverkan. Vad däremot denna senare diskussion tillför diskursen är ett tydligt miljöperspektiv och fordrar därav också en ny story-line enligt;

- Problem kräver gränsöverskridande samarbete för att möta de behov som ställs och för att uppnå en hållbar utveckling inom regionerna

Kritik har även riktats mot denna form av utvecklingsstrategi som bygger på klimatsmart innovation. Det hävdas att dessa stadsbyggnadsprojekt enbart är projekt *”maskerade i grönt”* (Dahl 2014:13). Vidare poängteras att även om planering inriktas på gröna stadsbyggnadsprojekt bygger dessa fortfarande på *”modernistiska föreställningar om tillväxt, rationalitet och tabula rasa, det vill säga gestaltungslosningar utan hänsyn till platsens specifika förutsättningar”* (*ibid.*). Denna kritik ifrågasätter även de bakomliggande faktorerna till varför en specifik planering har valts att ses som den *”rätta”*. *”Få kritiker ifrågasätter själva behovet av planering, däremot med vilka utgångspunkter som den bedrivs och vad den resulterar i”* (*ibid.*). Vad kritiken baseras på är själva antagandet om *”the masterplan”*, det vill säga: *”... övertygelsen om att man vid en given tidpunkt kan slå fast en enda lösning för hur en*

framtida stadsmiljö ska te sig. När dynamiska processer, som exempelvis urbanisering eller klimatförändring, påverkar samhällsbyggandet är det inte längre möjligt eller ens trovärdigt att satsa på storskaliga projekt i en färdigstöpt form. Tvärtom, projekt som inte har en inbyggd förändringsbenägenhet har ingen framtid” (ibid.).

En Integrerad Planering

För att uppnå integrerad samhällsplanering krävs samverkan mellan många olika aktörer. Chansen att aktörerna definierar strategin olika är dock stor. Då varierande kunskapsområden ska kombineras med skilda aktörers värderingar, synsätt och diskurs blir också risken stor att resultatet påverkas. EU-kommissionen definierar integrerad planering inom trafik- och samhällsplanering som ”*planläggning vilken syftar övervinna barriärer*” (European Commission 2003:20). Denna definition ses inom EU-kommissionen som Interreg-programmens mål. Även på programnivå definieras det relevant att övervinna barriärer men bakgrunden ser något annorlunda ut. EU-kommissionen vill övervinna barriärer och uppnå ett mer enat Europa samtidigt medan Interreg-programmet poängterar vikten av en mer lokal/regional utveckling.

Att olika aktörer har olika definitioner av samarbetet går tydligt att utläsa från projekten menar intervjuad Handläggare. ”*Projekten ser i första hand på sin egen hemmabana och vilka fördelar man själv kan dra av samarbetet. Projekten ser möjligtvis inte på utvecklingen i sin helhet som det mest primära utan anledningen till att en deltagare går in i ett projekt handlar snarare om att deltagaren själv kan dra någon fördel av det*” (Intervju tre). I enighet med denna uppfattning beskriver Tornberg och Cars att olika aktörer kan ha olika intressen i en situation och definierar därav också ett problem olika. Tornberg och Cars nämner att det exempelvis kan handla om varierande yrkestillhörighet eller uppdrag, skilda perspektiv mellan politiker och tjänstemän, initiativtagare och regelansvariga samt skilda organisationskulturer. Det vill säga faktorer som gör att olika grupper ser på en och samma situation olika och har olika intressen i ett projekts utveckling (Tornberg & Cars 2008:44). Som skildrats utifrån Hajers perspektiv är det genom diskursen en specifik företeelse får sin mening. Olika bakomliggande faktorer påverkar således resultatet vilket går att se utifrån de story-lines som hittills identifierats utifrån genomförda intervjuer med de olika aktörerna. Projektledare B menar exempelvis att förväntningar och definitioner kan se väldigt olika ut beroende på vilken aktör inom samarbetet man frågar. ”*Hade exempelvis näringslivet varit delaktiga i projektet hade risk funnits att deras definition av samarbetet varit för produkt- och produktionsinriktat. Näringslivets definition riskerar nämligen fokusera mer på mätbara, kvantitativa, resultat och att leverera en produkt medan vi i projektet snarare definierar samarbetet i sig som en leverans*” (Intervju fyra). Vidare framhåller projektledaren att olika definitioner av samverkan kan bidra till vissa hinder för projektet. ”*Då exempelvis inte alla parter går in i samarbetet med samma syn, beroende på till exempel kulturella skillnader mellan de tre medlemsländerna, kan det ibland resultera i delade meningar om projektets innehåll*” (Intervju fyra).

I enighet med den definition som tidigare diskuterats utifrån intervjuad Handläggare, anser Projektkonsulenterna att det råder tydliga skillnader i hur olika aktörer definierar gränsöverskridande samarbete vilket även speglar sig i vad en aktör förväntar sig få ut av samarbetet. ”*På ett individplan går det att se hur deltagare lär av varandra och därav också får ut individuell kunskap av projektet. På ett större plan och för regionen i sig kan det däremot vara svårare att se att det skett något reellt mervärde med att arbetet specifikt sträcker sig över gränser då finansieringen inte går till kvantitativa projekt eller mer konkreta infrastruktur satsningar exempelvis utan ”bara” finansierar*

utvecklings- och idéfasen. Det hade emellertid varit intressant om det gick att se mer påtagliga resultat” (Intervju två).

I kontrast till vad ovan nämnts om olikheter av definitionen gränsöverskridande samarbete anser Projektledare C att alla inom projektet definierar samverkan likadant. *”Alla partners är lika engagerade, sen kan det finnas lokala regionala eller nationella mål som ser olika ut men synen på samarbetet är nog den samma för alla involverade aktörer. De styrdokument som finns för projektet fungerar bra och ligger som en gemensam grund man alltid kan gå tillbaka och titta på. Där definieras regler och mål – svart på vitt – och efterföljs av alla aktörer” (Intervju fem).*

Dessa definitioner av gränsöverskridande samarbete som nämnts under delrubrik ”En integrerad planering” tillför diskussionen en ny dimension och synvinkel. Dessa har därför sammanställts till en ny story-line;

- Olika definitioner riskerar resultera i olika utbyten

Miljömål – Hållbar Utveckling

Vidare går dessa Interreg-program, delmål och strategier under mer generella internationella och nationella regler och mål. Riksdag och regering sätter i Sverige upp de mål för samhällsutveckling som ska efterföljas och önskas leda till en hållbar utveckling. Som medlemsland i EU är utvecklingsstrategier, visioner och mål allt mer kopplade till unionens alla länder och samarbetet verkar för en gemensam utveckling med gemensamma strategier och tillvägagångssätt. EU har satt som mål att år 2020 ska växthusgasen minskat med 20 %, andelen förnyelsebar energi ska ha ökat med samma procentenhet och energieffektiviseringen likaså (European Commission 2014). För att uppnå dessa mål krävs det, enligt EU-kommissionen, gemensamma lösningar. Många problem går inte att lösa ”på egen hand” och det är idag tydligare än någonsin att regioner måste samarbeta för att lösa dagens och framtidens problem (European Commission 2011). Som Holmberg och Knutsson beskriver i *Trafiken i den hållbara staden* går denna utveckling tydligt att se inom framförallt miljömål samt infrastruktur- och transportområden (Holmberg & Knutsson 2008:4). De transportpolitiska mål som fastställts i Sverige är nära knutna till både miljömål och regionalpolitiska mål och ambitionen är att regional utveckling ska främjas och olikheter inom förbindelser jämnas ut med ett tillgängligt, jämställt, transportsystem för alla. En hållbar transportpolitik är således högst relevant för att nå miljömålen och en förutsättning för framtida utveckling (Holmberg & Knutsson 2008:6,8).

Transport och infrastrukturleder tar dock inte slut där kommuner eller regioner slutar utan sträcker sig över landsgränserna. I samklang med dagens urbanisering och globalisering har behov skapats av lösningar som samordnar och integrerar alla aktörer och verksamheter inom denna utvecklingsprocess (Tornberg & Cars 2008:6). Utifrån de miljömål som sats, dels nationellt men också internationellt, fordras följaktligen en mer integrerad planering för att en hållbar utveckling ska gå att uppnå. Idag kan dock planeringen på många plan vara allt för regional/lokal, anser Handledare. Då exempelvis transport och infrastruktur sker över gränser borde också planeringen ske över gränserna. *”Trafiklagar kommer inte passa ihop om man inte planerar ihop” (Intervju tre).* Hajer ser på diskursen som förs inom klimat- och miljöutveckling som ytterst relevant. Hajer menar att då miljöpolitik är interdiskursiv kräver regleringar och åtgärden en *”diskursiv stängning”*, det vill säga en tydlig definition. Miljöpolitik blir därför en kamp mellan aktörer för att uppnå en *”diskursiv hegemoni”* (Hajer 1995:22,59). Denna synvinkel blir relevant inom vald fallstudie som ämnar gå under de

horisontella mål om hållbar utveckling samt följa de mål- och riktlinjerna som definierats ovan. Detta kan likställas med den definition och story-line som tidigare identifierats och utgår ifrån samma horisontella mål. Nämligen *”Problem kräver gränsöverskridande samarbete för att möta de behov som ställs och uppnå en hållbar utveckling inom regionerna”*. Vad denna senare definition inrymmer är ett starkare fokus på mål och riktlinjer för att en hållbar utveckling ska kunna möjliggöras men kan inte anses fordra en egen story-line.

4.4 Kategoriseringar och dess resultat

Utifrån de story-lines som sammanställts i kapitlet går det att dra vissa slutsatser och redovisa några jämförande definitioner. Som nämnts är story-lines, enligt Hajer, till för att tydliggöra och redovisa olika kategorier inom en och samma diskurs, det vill säga: *”story-lines är produkter av olika kategoriseringar av diskurser”* (Hajer 1995:301). I texterna ovan har tekniken använts genomgående för att sammanfatta olika definitioner av gränsöverskridande samarbete från olika aktörer. *”Story-lines are narratives on social reality through which elements from many different domains are combined and that provides actors with a set of symbolic references that suggests common understanding. Story-lines are essential political devices that allow the overcoming of fragmentation and the achievement of discursive closure”* (Hajer 1995:62). Alla story-lines kan i sig ses som unika då var aktör, enligt Hajer, har ett specifikt motiv till dess definition men de måste därav också vara breda för att inrymma alla dessa motiv (Hajer 1995:301). De kategoriseringar som gått att identifiera till olika story-lines utifrån den bredare diskursen om gränsöverskridande samarbete kommer i följande text utmytna i vissa jämförande reflektioner och slutsatser.

För att kunna jämföra de olika definitionerna, story-lines, som presenterats i kapitlet ovan behövs ett sammandrag av dessa definitioner. Kopplingar har redan gjort i och med de olika definierade kategoriseringarna men vissa kopplingar och jämförelser kan kräva vidare förklaring och upprepning. En klar koppling finns exempelvis mellan de olika aktörer som diskuterar ett gränsöverskridande samarbete som ett krav för att finna lösningar på problem. Diskursen inrymmer dock några karaktäristiska skiljaktigheter som kan vara värda att poängtera. Vid den definition som beskrivs av bland annat Programsamordnare inom Interreg-programmet ligger fokus på ett mer generellt krav att lösningar kräver arbete över landsgränser medan den story-line som definierats utifrån de miljö- och klimatmål som beskrivits snarare inrymmer fokus på att de gränsöverskridande samarbetena ska visa sig väsentliga för målen om en hållbar utveckling. Det går vidare att se en tydlig samstämmighet mellan den story-line som identifierats utifrån bland annat Handläggare, Projektledare C, Projektkonsult samt inom diskursen om en integrerad planering. Dessa kategoriseras i texten ovan till två story-lines; *Ger arbetet en ny dimension* samt *Olika definitioner riskerar resultera i olika utbyten*. Dessa bägge story-lines inrymmer i sig vissa åtskilda skildringar där bland annat Projektledare och Projektkonsult poängterar samarbetet som ett sätt att lära av varandra medan fokus inom den story-line som definierats utifrån diskursen om en integrerad planering syftar till att utfallen av ett samarbete kan se olika ut om det definieras olika av olika aktörer.

De definitioner och story-lines som gått att urskilja från Interregprogrammets egen definition stämmer överens med Projektkonsulentens. Dessa story-lines har i texten definierats till; *Fordrar regionalt/lokalt mervärde*, samt *Helhetsorienterad syn på utveckling i området där samlade kompetensen utnyttjas för att bidra till en*

konkurrenskraftig ekonomi i regionen med smidig kommunikation. I likhet till dessa definitioner och diskussioner beskriver EU-kommissionen samarbetena som program vilka ska leda till; *Ökad tillväxt och sysselsättning samt Utjämna skiljaktigheter medlemsländer emellan för en sammanbunden union.* EU-kommissionens definition inrymmer dock en kontrasterande innebörd till de ovan nämnda story-lines. EU-kommissionens definition fokuserar på Europa som en enad region medan exempelvis Projektkonsulent och Interreg ÖKS definition poängterar det regionala/lokala som primärt intresse i utvecklingsprocessen. Utifrån de story-lines som presenterats går det härmed att konstatera att merparten av de motiv som ligger bakom story-lines och tar sig uttryck i kategoriseringarna är av olika karaktär. De story-lines som identifierats utifrån respektive Projektledare samt den definition som både Projektkonsulenten och Handledaren kunnat definiera som relevant för projekten rör samarbetets förmåga att generera i lärande av varandra. Det vill säga att projektdeltagarna själva kan få ut någonting av samarbetet. Projektledare A är den enda som definierar de gränsöverskridande samarbetena som *”en krydda i vardagen men inget större mervärde än så”* (Intervju ett). Denna definition befäster likväl Handläggaren som menar att de hinder som projekten upplever kan leda till att projektdeltagarna *”kör sitt eget race”* (Intervju tre). Projektledare C beskriver därtill gränsöverskridande samarbete som att *”... man samlar kraft kring en specifik fråga och får en helt ny styrka och drivkraft. Det handlar om att gemensamt driva en specifik fråga och jobbar man inte inom det är det nog svårt att förstå vad det egentligen betyder men jobbar man i det förstår man vilket enorm styrka det finns med de gränsöverskridande samarbetena och det går att åstadkomma mycket och många bra effekter”* (Intervju fem). Projektledare C skiljer sig därigenom från de övriga definitionerna inom diskursen och kan därför inte heller ses som någon hegemonisk definition. Vidare konstaterar projektledaren att det inom organisationer kan se något annorlunda ut (vilket bättre stämmer in på övriga aktörers definitioner), men själva synen på samarbetet beskriver projektledaren ändå vara densamma för alla involverade aktörer.

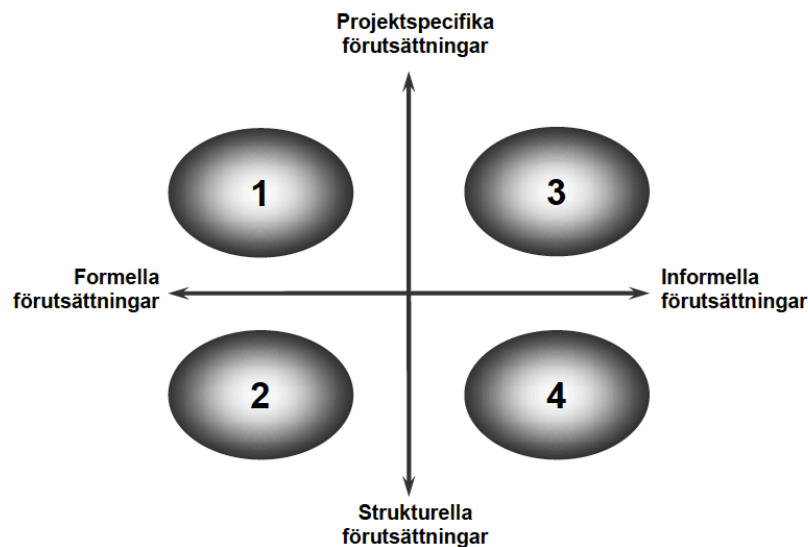
Förutsättningar För En Samordnad Planering

Vad går att utläsa är delvis att olika story-lines gör sig extra tydliga vid jämförelse av formella kontra informella planeringsförutsättningar. De formella kan syfta på definierade mål och regler eller exempelvis på hur en projektorganisation är strukturerad. Inom dessa formella riktlinjer finns det många potentiella barriärer som kan påverka dess utfall, ex juridiska och institutionella vilka kan se olika ut mellan de olika medlemsländerna och delregioner. Som nämnts kan de informella syfta till att identifiera eventuella kulturella barriärer vilket kan uppkomma när olika aktörer inom projekt har olika perspektiv eller synsätt, vilket kan medföra misstolkningar inom projekten. Relationen mellan de formella strukturerna inom EU:s strukturfondsprogram och de mer informella strukturerna som projekt upplever kan, utifrån vad som framgått av de olika definierade story-lines inom denna uppsats, innebära skiljaktigheter. Som Andersson *et. al* beskriver kan det finnas skilda samhälleliga värderingar då vissa grupper har olika åsikter om en och samma sak (Andersson *et. al* 2010:17). Dessa skilda åsikter kan i denna fallstudie ta sig uttryck genom de olika institutionella förutsättningarna för de olika delregionerna men också precis som merparten av intervjuade aktörer beskrivit, genom kulturella skillnader länder emellan. Markanvändning regleras till exempel på kommunal nivå i Sverige medan kollektivtrafiken, i de flesta fall, organiseras på regional nivå. Utifrån de story-lines som presenterats definierar bland annat Interreg ÖKS *”Att identifiera barriärer för att via samverkan uppnå bästa lösningen på problem”* som högst relevant för de gränsöverskridande samarbetena. Även under målen för en hållbar utveckling och de miljömål som finns beskrivs samverkan inom planering som ett måste för att *”möta de*

behov som ställs samt uppnå en hållbar utveckling inom regionerna”. En integrerad planering handlar om att övervinna dessa barriärer och genom strategier och projekt kan alltså även de institutionella barriärerna övervinnas. Men är då alla aktörer inom den integrerade planeringen delaktiga på samma grunder och med samma ambitioner? Och för att återknyta till frågeställningen: *Har begreppet ”gränsöverskridande samarbete” samma innebörd för alla aktörer och i alla led, eller skiljer sig aktörernas uppfattningar och skildringar åt?*

Integrerad Planering – En Gemensam Riktning

Som Tornberg och Cars beskriver är idén om en integrerad planering att få alla aktörer att röra sig i en ”gemensam riktning” (Tornberg & Cars 2008:8). Utifrån de förutsättningar som presenterats i aktuell studie går det att placera in innehållet i fyra kategorier som Tornberg och Cars använder för att illustrera en samordnad planering.

Figur 2: Förutsättningarna för en samordnad planering är både formella och informella och återfinns dels inom respektive projekt och dels på ett mer strukturellt plan utanför specifika projekt. Källa: Tornberg och Cars (2008:9)

Aktuell studie har intresserats av hur dessa delar hänger samman inom olika aktörers diskurser och hur de ska gå att samordna. Tornberg och Cars illustration av samordnad planering går att vidta och applicera på aktuell fallstudie som tydligt styrs av alla de fyra elementen. De formella och strukturella förutsättningarna inrymmer bland annat de regelsystem och organisatoriska strukturer som är grundläggande förutsättningar för strukturfondsarbetet. De informella förutsättningarna handlar om hur olika aktörer agerar med andra aktörer. De mer projektspecifika förutsättningarna inrymmer särskilda och unika motiv som var projekt förhåller sig till, exempelvis projektens egna styrdokument.

Vilket nämnts tidigare intresseras diskursanalysen av *diskursiv hegemoni*. Även politik och makt är variabler som diskuteras inom denna ansats då politik formar våra samhällen. Strukturfondsprogrammen går under ett antal olika mål och direktiv (strukturella och formella förutsättningar), vilka tidigare beskrivits. Dessa mål beskrivs som den önskade synen på utveckling och samverkan. Mer informella utsagor som går att utläsa ur aktörernas berättelser kan dock betraktas som lika viktiga vilket gör det relevant att alla aktörer har samma definition av processen för att samverkan ska fungera och som Tornberg och Cars illustrerar med deras figur ovan; att få alla delar att gå åt samma håll. Merparten av aktörerna medger dock att var aktör också har olika definition av samarbetet vilket speglats i texten ovan. Då Interreg ÖKS omfattas av tre

olika länder med tre olika synsätt på formella lagar och administration blir en tydlig dialog- och begreppsdefinition extra viktig för att göra processen så smidig som möjligt, enligt Projektledare B. Projektledaren anser vidare att det även kan behövas en bättre och tydligare definition av gränsöverskridande samarbete. Kulturella skillnader gör till exempel att hinder inom projekt kan uppkomma vilka hade varit lättare att övervinna om alla deltagare gick in i projekten med samma definition från första början (Intervju fyra). ”*Det skulle därmed kunna ses som mycket välinvesterad tid om man i början av projektet pratar om förväntningar och målsättningar då många går in i projekt med helt olika agenda*” (Intervju fyra). Vidare beskriver Projektledare B vissa hinder som extra tydliga då exempelvis inte alla parter går in i samarbetet med samma syn. Detta kan bero på kulturella skillnader mellan de tre medlemsländerna där det ibland råder delade meningar om projektets innehåll (Intervju fyra). I likhet till detta anger även Projektkonsulenten att projekt borde ha en förväntningsavstämning innan projekt påbörjas för att gemensamt definiera samarbetet och slippa skiljaktiga definitioner och förväntningar senare i processen (Intervju två). Samma syn har även Handläggaren som beskriver det gränsöverskridande samarbetet som ”... *en utmaning i sig då olika kulturer, språk och beslutsvägar helt plötsligt ska enas och arbeta tillsammans. Dessa faktorer underskattar ibland projekten och det tar ibland lång tid att hitta och identifiera samma mål*” (Intervju tre).

5 SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER

Aktuell uppsats syftar till att utifrån studerad empiri belysa diskursen inom begreppet ”gränsöverskridande samarbete”. Studien analyserar huruvida definitionen av samarbetet har samma innebörd för alla involverade aktörer och huruvida samtliga strävar efter samma mål. Denna frågeställning har undersökts via de metoder som presenteras i kapitel 3, det vill säga en diskursanalys med infallsvinkel på offentliga dokument och intervju med nyckelaktörer. Följande kapitel analyserar och sammanfattar de resultat som gått att utläsa ur aktuellt arbete. Genom användning av diskursteori har syfte och frågeställningar belysts och olika definitioner har konkretiserats i ett antal story-lines, se tabell 1 i kapitel 4. De story-lines som genomgående redovisas i uppsatsens analys har som syfte att presentera olika kategoriseringar av diskurser. Enligt Hajer (1995) krävs det att dessa story-lines är relativt breda för att inrymma många olika associationer och synsätt. Med tanke på uppsatsens avgränsning har de story-lines som identifierats endast baserats på de data och material som vald fallstudie inkluderat för analys och inbegriper därför endast ett fåtal utvalda aktörers synsätt. De story-lines som presenterats har trots nämnd begränsning fått ligga till grund för vissa jämförelser som har konkretiserats och klassificerats via aktuell kategorisering. Baserat på denna metod för klassificering har nedan slutsatser kunnat sammanställas.

Det har i den analytiska texten konstaterats att integrerad planering är ett krav för att uppnå målen om en hållbar utveckling. En integrerad planering betyder i sig att många olika aktörer måste samarbeta för att få utvecklingen att gå i samma riktning. För vald fallstudie innebär en integrerad planering en samverkan mellan aktörer från tre olika länder som styrs av olika formella- och informella förutsättningar vilka diskuterats i kapitel 4. Utifrån de story-lines som presenterats belyses den problematik som det kan innebära att få samtliga aktörer, med olika förutsättningar, att sträva i samma riktning. Identifierade story-lines har här analyserats via kategorisering i fyra kategorier som representerar de förutsättningar projekten måste förhålla sig till. Det är även dessa kategorier som vidare utgör de bakomliggande strukturerna som samverkan önskas åstadkommas igenom, se figur 2 kapitel 4. Inom de fyra kategorierna går det tydligt att placera in de förutsättningar som valt fallstudieområde styrs av. Som framgår av texten ovan är de formella mål och riktlinjer både nationella och internationella lagar och förordningar. De strukturella förutsättningarna kan handla om olika förutsättningar mellan olika verksamheter, organisationer och länder emellan. Det kan exempelvis uppstå barriärer när olika aktörer är vana att arbeta på ett speciellt sätt. Projektledare A nämner vid intervju svårigheten att exempelvis få universitet och företag att arbeta tillsammans mellan och inom länderna då deras sätt att arbeta ser avsevärt olika ut (Intervju ett). I kontrast till detta anger Projektledare C att dessa hinder inte nödvändigtvis behöver vara barriärer utan kan snarare komma till projektets fördel att aktörer tvingas samordna arbete med andra aktörer, organisationer och strukturer. När denna samverkan lyckas, beskriver projektledaren, att projekten vinner en enorm styrka och slagkraft (Intervju fem). De informella förutsättningarna handlar sedermera just om dessa mer individuella/upplevda olikheter som kan te sig väldigt olika inom ett och samma projekt. Språk och kulturella skillnader har här nämnts som de informella hinder flest aktörer sammankopplar med de gränsöverskridande samarbetena. Det blir följaktligen strukturfondsprogrammets utmaning att få samtliga involverade aktörer att samverka.

Med en ökad integrerad samhällsplanering, inom transport- och infrastruktursatsningar, ökar även kritiken mot denna form av utvecklingsprocess. Utifrån de story-lines som aktuell studie har redovisat, definierar alla utom en av de intervjuade aktörerna att det kan uppkomma hinder i och med olika aktörers begreppsförklaring av samarbetet. De story-lines som gått att urskilja från exempelvis diskursen om en integrerad planering, hållbar utveckling samt intervju av programsamordnare pekar på att framtida samhällsutveckling måste ske mer integrerat för att bland annat kunna uppnå önskade miljömål, hållbar utveckling, tillväxt och ökad sysselsättning. Krav på större samverkan kan därför ses som den *hegemoniska* innebörden inom diskursen men precis som det framgick i textanalysen genomförs inte en planeringsprocess utan kritik. Den kritik som presenterats bygger dels på att satsningar för hållbar utveckling – så som fallstudiens utvalda projekt – beskylls för att var projekt ”*maskerade i grönt*” (Dahl 2014). Utifrån denna kritik antyds att aktuella projekt främst handlar om tillväxt och gestaltungs-lösningar som inte tar hänsyn till platsens specifika förutsättningar. Dock går det inte att finna denna kritik utifrån någon av de involverade aktörerna som intervjuats och inte heller i de programspecifika dokument som analyserats i studien. Snarare anger flertalet informanter att samarbetena resulterar i mervärden både på individ-, lokal-, regional- och global nivå. Då samhällsplanering tidigare haft en förmåga att styras utifrån elitistiska processer, som inte involverar medborgarna, och där en ”master plan”, en idé om ”one-size-fits-all”, varit dominerande kan jag tycka att det är bra att samhällsplanering generellt nu blir mer diskuterad och ifrågasatt. Med utgångspunkt i de material som analyserats kan jag dock inte se att kritiken är befogad i detta specifika fall då tesen saknar *hegemonisk* anslutning. Det vill säga detta är inte det dominerande synsättet inom diskursen.

Då undersökningen har visat på att det inom valt fallstudieområde finns skilda begreppsdefinitioner av samverkan kan ett ifrågasättande av vilka värderingar som går att urskilja vara intressant att analysera. Utifrån de story-lines som identifierats av EU-kommissionens definitioner finns tydligt definierade mål som de gränsöverskridande samarbetena ska generera i. Av dessa har två story-lines kunnat identifieras; *ökad tillväxt och sysselsättning*, samt *utjämna skiljaktigheter medlemsländer emellan för en sammanbunden union*. I motsats till den diskurs som ryms inom dessa två story-lines går det utifrån tidigare identifierade story-lines att se en begreppsförklaring som innefattar helt andra förklaringsvärden. ”*Enkom en krydda i vardagen*” (Intervju ett) är den story-line som främst sticker ut och står i motsats till de två ovan nämnda story-lines men även andra story-lines inrymmer en diskussion som ter sig annorlunda än den som identifieras av främst kommissionen. *Ger arbetet en ny dimension*, och *problem kräver gränsöverskridande samarbete för att möta de behov som ställs och uppnå en hållbar utveckling inom regionerna*; är ytterligare två exempel på story-lines som inrymmer andra primära synsätt än de två ovan nämnda. Vilket beskrivits tidigare är dock en story-line vida bred för att rymma många olika aktörers åsikter och mer individuella utsagor. Detta kan dock innebära att vissa infallsvinklar förbises och ”gömts” inom dessa kategoriseringar. Genom att enbart studera de identifierade story-lines i denna uppsats hade inte de avsikter som ligger bakom varje story-line kunnat belysas. Vad som däremot kan konstateras genom att analysera specifika story-lines är att flertalet story-lines inrymmer helt skilda synsätt, inom ett och samma begrepp; gränsöverskridande samarbete. Det kan här konstateras att EU-kommissionen beskriver gränsöverskridande samarbete som en strategi för att uppnå konvergens medlemsländer emellan, medan projektdeltagare (i bästa fall) definierar samverkan som ett sätt att lära av varandra och ger arbetet en ny dimension. Detta bekräftas även av både handläggare och projektkonsulent vilka medger att det är dessa definitioner och mervärden projektdeltagarna troligtvis ser i samarbetsformen. Den konklusion jag kan se utifrån

främst valt Interregprogram och intervju med Projektkonsulent är att programsamordnare ser de lokala/regionala mervärdena som högst väsentliga, detta till skillnad från vad som gått att utläsa utifrån kommissionens definition och uppsatta mål.

Utifrån samtliga identifierade story-lines, och bakomliggande perspektiv som dessa bygger på, kan resultaten härmed kategoriseras i tre något förenklade, generaliserande, men ändå tydliga kategorier;

- De mer formella strukturer som Interreg ÖKS går under, och EU-kommissionens begreppsdefinition, ser på arbetet som ett medel för att uppnå ett mål.
- På nästa nivå återfinns mer strukturella och programspecifika förutsättningar vilka beskriver regionens utveckling som högst väsentlig.
- Och på den tredje nivån finns de informella förutsättningarna och projektdeltagarnas aspekter vilka i generella drag tyder på att arbetsformen kan resultera i mervärde på individnivå och så som Projektledare A beskriver de gränsöverskridande samarbetena och projektfinansiering som; ”*ett verktyg*” (Intervju ett).

Den konklusion som slutligen gjorts av näst intill samtliga intervjuade aktörer är att någon form av definitionsavstämning i projektfasens början hade varit av stor nytta att ha i åtanke inför kommande projekt. ”*Det skulle därmed kunna ses som mycket välinvesterad tid om man i början av projektet pratar om förväntningar och målsättningar då många går in i projekt med helt olika agenda*” (Intervju fyra). Slutsatsen går därmed att dras att det i en samverkansprocess kan vara väsentligt att definierat de begrepp som används. Huruvida resultatet däremot är relevant för mer generella processer kan likväl ifrågasättas.

För att slutligen svara på studiens frågeställning; *Har begreppet ”gränsöverskridande samarbete” samma innebörd för alla aktörer och i alla led, eller skiljer sig aktörernas uppfattningar och skildringar åt?* Kan jag konstatera, utifrån här redovisade konklusioner, att: alla aktörer definierar inte samarbetsbegreppet likadant. Men hur de identifierade skillnaderna slutligen påverkar resultatet av aktuella projekt överläts härmed till vidare studier att analysera.

6 KÄLLHÄNVISNING

6.1 Intervjuer

Intervju ett: (2014-04-15) Projektledare vid *EcoMobility*: Personintervju

Intervju två: (2014-04-16) Projektkonsulent på Sekretariatet Interreg IV A ÖKS, Öresundskommittén, Köpenhamn: Personintervju

Intervju tre: (2014-04-17) Handläggare på Interreg IV A ÖKS, Tillväxtverket Malmö: Personintervju

Intervju fyra: (2014-04-22) Projektledare vid Next Move: Telefonintervju

Intervju fem: (2014-04-23) Projektledare vid Coinco North: Telefonintervju

6.2 Skriftliga källor

Andersson, David., Andersson, Åke E. och Holmberg, Ingvar (2010) *Öresundsregionen framtid, en ungdomsgenerations värderingar* Sydsvensk industri och handelskammaren, Malmö: Grafix consult AB (ej tryckeriet)

AKB (2008) *Hur man skriver en akademisk uppsats – Geografi, Kulturgeografi, Ekonomisk geografi, U-landskunskap*. Lund, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, KEG

Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Malmö. Andra upplagan

Banjac, Marinko (2012) Building Cross-Border Communities through Cooperation: EU regional policy and cross-border regions as spaces of government. I: *Journal of Comparative Politics*, Volym 5. S.42-57

Dahl, Caroline (2014) Förändringsbenägen planering – omständligt eller nödvändigt? I: *STAD 4, Ur planerarens händer?* Movium SLU:s tankesmedja för hållbar stadsutveckling. S.12-15

Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur AB, Lund. Andra upplagan

Ekonomifakta (2013) *Globalt miljöarbete*. Hämtad 2014-05-02 från ekonomifakta.se

European Commission (2003) *Developing Sustainable Land Use and Transport Strategies. I: A Methodological Guidebook*. Institute of Transport Economics, Oslo, Norway. Femte upplagan

European Commission (2008) *Development Programmes – Operational Programme Öresund-Kattegat-Skagerrak*. Hämtad 2014-04-25 från ec.eurpoa.eu

European Commission (2011) *Transnational cooperation: Building bridges between people*. Hämtad 2014-04-25 från ec.europa.eu

- European Commission (2014) *Cooperation between regions and countries*. Hämtad 2014-04-25 från ec.europa.eu
- Flyvbjerg, Bent (2011) Case Study. I: Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln (red.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 4th Edition, s 301-316. Thousand Oaks: Sage.
- Hajer, Maarten (1995) *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process* Oxford University Press
- Hajer, Maarten och Versteeg, Wytse (2005) A decade of discourse analysis of environmental politics: Achievements, challenges, perspectives. I: *Journal of Environmental Policy & Planning* 7 (3): 175-184. Routledge Publisher
- Holmberg, Bengt och Knutsson, Åsa (2008) *Trafiken i den hållbara staden*. Studentlitteratur, Lund. Första upplagan
- Hägerhäll, Bertil (1988) *Vår gemensamma framtid – Rapport från Världskommissionen för Miljö och Utveckling*. Prisma och Tidens Förlag, Stockholm
- Interreg IV A ÖKS (2008) *Program för europeiskt territoriellt samarbete Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak 2007-2013* Tryck: Danagårds Grafiska AB
- InterReg (2014) Tillväxtverket. *Europeiskt territoriellt samarbete*. Hämtad 2014-05-10 från interreg.tillvaxtverket.se
- IPCC, Intergovernmental panel on climate change (2014) Summary for Policymakers. I: *Climate Change, Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA
- Jørgensen, Marianne W. och Phillips, Louise J. (2002) *The Field of Discourse Analysis. I: Discourse Analysis as Theory and Method*. S.1-23 London: Sage Publications
- Naturvårdsverket (2012) *Friskt luft*. Hämtad 2014-04-26 från miljomal.se
- Nutek (2008) *Utveckla Sverige EU:s strukturfonder i Sverige 2007-2013*. Stockholm: Nutek (Tillväxtverket)
- Oxford Research (2008) *Program för europeiskt territoriellt samarbete Interreg IV A Öresund-Kattegat-Skagerrak 2007-2013*. Svensk utgåva, Danagårds grafiska AB
- Oxford Research (2011) *Geografiskt område för Interreg IV A ÖKS*. Hämtad 2014-04-26 från Interreg-oks.eu
- Potter, Jonathan (1996) *Representing Reality Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Loughborough University SAGE Publications Ltd

- Regeringskansliet (2014) *Nationellt klimatarbete*. Hämtad 2014-05-13 från regeringen.se
- Ritzer, George (2009) *Sociologisk Teori*. Första upplagan, Liber
- The Scandinavian Eight Million City – Corridor Of Innovation and Cooperation (2013) *8 millions potential*. Hämtad 2014-04-24 från 8millioncity.com
- Tillväxtverket (2014) *Europeiskt Territoriellt Samarbete*. Hämtad 2014-04-15 från tillvaxtverket.se
- Tornberg, Patrik och Cars, Göran (2008) Slutrapport från utvärdering av Den Goda Stadens första etapp. *Den Goda Staden – En samordnad planering av städer och transportsystem?* Vägverket. KTH – Institution för Samhällsplanering och Miljö
- Trafikverket (2012) *Kapacitetsutredning för transportsystemet*. Hämtad 2014-05-08 från trafikverket.se

7 BILAGA

7.1 Intervjufrågor

- 1) Vad betyder gränsöverskridande samarbete för dig, innan påbörjat arbete och nu?
 - Ser du någon skillnad på definitionen inom kontexten för hållbar transport?
 - Miljörelaterade projekt; är det då extra viktigt med gränsöverskridande samarbete?

- 2) Vad hade du för förväntningar på gränsöverskridande samarbete?
 - Blev de uppfyllda? Om nej, varför?

- 3) Hur sker diskursen om gränsöverskridande mervärde inom projektet?
 - Din definition av gränsöverskridande samarbete
 - Tror du att din syn på samarbetsformen stämmer överens med andra aktörers synsätt?